

Buletin informativ anti-discriminare

ediția nr. 6 (12)

Ediție specială

Câștigătorii concursului „Promovarea drepturilor omului în mass-media din Moldova” organizat de Asociația Presei Independente

Din sumar:

Opt jurnaliști premiați pentru promovarea drepturilor omului 2

PREMIUL I, categoria presa scrisă/online

Educație la internat: Copii cu deficiențe mintale, cu sapa pe dealul mare 4

Femeile violate, singure împotriva sistemului și a agresorilor 8

Ignorați de stat după ce nu mai au bani pentru polițele de asigurare 13

PREMIUL II, categoria presa scrisă/online

Редкая специальность — понимать тишину 18

PREMIUL III, categoria presa scrisă/online

La Hanul Morții 25

Marginalizați pentru că sunt speciali 26

Ghetoul din centrul Chișinăului 29

PREMIUL I, categoria radio/tv

Detenția, Dreptul la un trai decent 32

PREMIUL II, categoria radio/tv

Femeile în politică, Femeile pe listele electorale 33

PREMIUL III, categoria radio/tv

Discriminarea, Voluntariat 34

Persoanele cu dizabilități vor să fie cetățeni cu drepturi egale în societate 35

Victimele torturii au învățat lecția revendicării drepturilor lor 36

Sistemul de sănătate din R. Moldova și practica discriminării 38

Fotografii de la decernarea premiilor. Autor: Vitalie Ra

Opt jurnaliști premiați pentru promovarea drepturilor omului

La 10 decembrie 2014, de Ziua Internațională a Drepturilor Omului, Asociația Presei Independente (API) a totalizat rezultatele concursului de materiale jurnalistice la tema promovării drepturilor omului în mass-media. Învingătorii au fost premiați cu echipamente tehnice, necesare în activitatea jurnalistică. Concursul s-a desfășurat cu suportul financiar al Civil Rights Defenders (Suedia).

Concursul „Promovarea drepturilor omului în mass-media din Moldova” a fost organizat de API pentru a stimula reflecția profesionistă în presă a subiectelor sensibile despre drepturile omului. La concurs au participat 20 de jurnaliști de la diferite instituții mass-media din țară, care au prezentat în total 45 de articole/reportaje, publicate în perioada mai – octombrie 2014. Juriul compus din jurnaliști și experți în domeniul drepturilor omului a selectat opt câștigători la două categorii de concurs: presa scrisă/online și radio/tv. Materialele jurnalistice au fost evaluate conform criteriilor concursului: relevanța tematică, impactul asupra problemei abordate, profesionalismul realizării și modul de documentare a subiectului jurnalistic, promovarea toleranței și a nediscriminării.

La categoria **presa scrisă/online**, premiul întâi a fost câștigat de Anastasia Nani de la Centrul de Investigații Jurnalistice, pentru articolele: „**Educație la internat. Copii cu deficiențe mintale, cu sapa pe dealul mare**”, „**Femeile violate, singure împotriva sistemului și a agresorilor**”, „**Ignorați de stat după ce nu mai au bani pentru polițele de asigurare**”. Câștigătoare a premiului doi a fost desemnată Marina Bzovaia de la ziarul „SP” (Bălți) pentru materialul: „**Редкая специальность — понимать тишину**” („O capacitate rară – să înțelegi liniștea”). Premiul trei le-a revenit lui Pavel Păduraru de la ziarul „Timpul” pentru ciclul documentar „**La Hanul Morții**”, publicat în presa online, și Olgăi Ceaglei de la Centrul de Investigații Jurnalistice – pentru materialele „**Marginalizați pentru că sunt speciali**” și „**Ghetoul din centrul Chișinăului**”.

La categoria **radio/tv**, de premiul întâi s-a învrednicit Xenia Ianieva pentru materialele: „**Detenția**” și „**Dreptul la un trai decent**”, în cadrul emisiunii „Carta drepturilor”, difuzată la postul de televiziune Moldova 1. Premiul doi i-a revenit Olgăi Stăvilă de la Radio Moldova pentru materialele „**Femeile în politică**” și „**Femeile pe listele electorale**”. Câștigători ai premiului trei au fost desemnate Vida Nedova pentru materialele „**Discriminarea**” și „**Voluntariat**”, în cadrul emisiunii „Carta drepturilor”, difuzată la Moldova 1 și Tamara Grejdeanu de la Radio Europa Liberă pentru materialele „**Persoanele cu dizabilități vor să fie cetățeni cu drepturi egale în societate**”, „**Victimele torturii au învățat lecția revendicării**” și „**Sistemul de sănătate din R. Moldova și practica discriminării**”.

În calitate de premii, câștigătorii au primit echipamente tehnice necesare în activitatea jurnalistică: laptopuri, aparate de fotografiat, tablete și discuri de stocare a informației. Premiile au fost înmânate în cadrul Forumului Național al Drepturilor Omului, organizat la 23 decembrie 2014 de Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului și Coaliția Nediscriminare.

CONCURSUL S-A DESFĂȘURAT ÎN CADRUL PROIECTULUI „PROMOVAREA CELOR MAI BUNE PRACTICI DE REFLECTARE A DREPTURILOR OMULUI ÎN MASS-MEDIA”, IMPLEMENTAT DE API CU SUPTUL FINANCIAR AL CIVIL RIGHTS DEFENDERS.

Educație la internat: Copii cu deficiențe mintale, cu sapa pe dealul mare

**AUTORI: EUGENIA POGOR, ANASTASIA NANI,
CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE**

EXPLOATARE Într-un sistem educațional moștenit din URSS, copiii cu nevoi speciale din internate muncesc de mici în agricultură pentru a deveni zilieri după absolvire. La Visoca, Soroca, bunăoară, generații întregi prelucrează încă din anii '80 un lot de 13 hectare, lucrând și în afara orelor, în timp ce bugetul anual al școlii este de câteva milioane de lei.

Ora 19.30. Sâmbătă. Iunie. Când majoritatea copiilor profită din plin de vacanța mare, elevii de la școala auxiliară din Visoca se întorc istoviți de pe deal, doi câte doi, cu sapele pe umăr. După cină, stau cuminiți pe la poarta internatului, cu privirea pierdută, parcă așteptând pe cineva să-i ia acasă, și se bucură când vreun trecător le întinde câte un leu-doi.

Îi găsim prășind la porumb și floarea-soarelui și săptămâna următoare, tot pe înserat. Cât vezi cu ochii, câmpul verde e împânzit de copii care muncesc cu spor. Unii par a fi mici de tot, de 8-10 ani, cu sapele cât ei sau chiar mai mari. Nu par a fi deranjați că au fost puși la treabă, ba chiar li se pare un lucru bun. „Suntem aici de la ora 15.00. La toamnă, vom strânge roada. Directoarea o va vinde și va face bani. Are grijă de noi. Mâncăm de patru ori pe zi”, intră în vorbă Ion (n.r. nume schimbat), de 17 ani, explicându-ne că a ajuns la internat doar pentru că se descurca greu la învățătură. Nu reușim să vorbim și cu colegii lui mai mici, deoarece o educatoare ne interzice să-i abordăm. După ce câteva poze de la fața locului ajung la Ministerul Educației, este demarată o anchetă de serviciu.

Educatorea ne-a interzis să vorbim cu copiii și a sunat-o pe directoarea școlii

Directoarea va fi sancționată disciplinar

„Au fost constatate aspecte negative în ceea ce privește realizarea procesului de instruire practică a elevilor. Sarcina copilului nu este însăși efectuarea lucrărilor agricole. De fapt, copilul trebuie să fie învățat cum se fac lucrările respective. Ministerul Educației îi va aplica directoarei o sancțiune disciplinară pentru încălcarea procedurii. În paralel, vom trimite toate materialele organelor de drept. Considerăm că acestea ar avea teme să examineze cazul”, ne-a declarat Rodica Josanu, jurista Ministerului Educației, după încheierea investigației.

Directoarea internatului își recunoaște vina, dar numai pentru faptul că nu a anunțat ministerul că elevii lucrează și în vacanță. „Programa școlii noastre este îndreptată spre agricultură și toate lecțiile de educație tehnologică le petrecem pe lotul școlii, care are suprafața de 13 hectare. Elevii din clasele de meserii, de 14-18 ani, dau la sfârșit și examene la lucrările agricole și Ministerul Educației le eliberează certificate cu calificarea de legumicultor. Le dăm o profesie, îi învățăm să crească și răsad în seră”, ne-a explicat Nela Melnic, care conduce de trei ani instituția, dar este angajată aici de 37 de ani.

Recoltă mănoasă, buget generos

Potrivit ei, practica este veche, lotul școlii fiind înregistrat în acte încă din anul 1988. Astfel, copii cu deficiențe mintale, devieri comportamentale sau cu dificultăți de învățare „muncesc pentru a învăța” câte patru ore pe zi pe câmp, în special primăvara și toamna. După absolvire, majoritatea lucrează cu ziua prin sat. „Acolo avem cartofi, morcovi, ceapă, castraveți,

dovlecei și, atunci când e nevoie, elevii prășesc. Acum, în timpul vacanței, ei se află la tabără și lucrează doar angajații auxiliari. Toată recolta merge în alimentație sau este depozitată în beciul școlii. Am avut și murături. Creștem și mălai, pe care copiii îl seceră și îl prelucrează, iar iarna, în timpul lecțiilor de muncă productivă, cos mături. Timp de zece ani, nu am cumpărat nicio mătură”, ne-a asigurat directoarea. Totuși, nu este clar de ce-ar avea nevoie instituția de atâtea produse alimentare, având în vedere că pentru cei 55 de beneficiari și 47 de angajați statul a alocat în 2014 un buget de peste 3 milioane de lei. Un simplu calcul arată că unui singur copil îi revin cam 55.000 de lei, cheltuieli pe care multe familii din Moldova nu și le permit.

Deputatul liberal-democrat Alexandru Cimbriciuc, care patronează școala-internat din Visoca, susține că n-a auzit ca elevii să fie puși să muncească. „Eu merg acolo numai de sărbători și atunci când este nevoie. Le duc înghețată, îi scot la teatru, la film. M-am angajat să le amenajez un teren de joacă. Nu m-am implicat, însă, în activitatea școlii ca să văd cu ce se ocupă. Copiii sunt foarte bravo, pregătesc concerte, cântă, dansează. Sunt îngrijiiți, îmbrăcați curățel, bucătăria corespunde. Eu la asta am atras atenția. Dar când te duci acolo, te apucă jalea. Când se apropie un copil și îți spune: «Dumneavoastră sunteți atât de bun!», ți se topește inima. Fiecare dintre ei are un destin trist”, a povestit parlamentarul originar din Soroca.

Instituția va fi reorganizată

În cadrul reformei sistemului rezidențial, această instituție urmează să fie reorganizată. Până la sfârșitul anului, autoritățile vor evalua situația familială a copiilor și vor decide soarta fiecăruia. Directoarea este convinsă că internatul trebuie să existe. „Societatea nu îi acceptă pe acești copii. Toți sunt din familii vulnerabile. Nu cred că vor fi mai bine hrăniți sau mai bine păziți decât la noi. Nici cadrele didactice din școlile generale nu sunt pregătite să lucreze cu ei. La noi curricula e adaptată: matematica e ca pe vremea când eram noi copii, limbile străine nu se învață. Nu știu dacă ei vor face față în școlile normale, mă tem că vor sta într-un ungher”, a spus Nela Melnic.

Pe de altă parte, atât autoritățile, cât și experții consideră că locul acestor copii este alături de părinți, bunici, rude sau, în ultimă instanță, în serviciile de tip familial. „Segregarea copiilor pe criteriul deficiențelor de învățare este o gravă încălcare a

Gheorge, cel mai mic dintre elevii de la internat, poartă haine de fetiță

dreptului lor de a locui în comunitate și în familie. Trebuie să înțelegem că tot ce le creem copiilor în mod artificial rămâne artificial. Mediul familial și legătura dintre mamă și copil nu pot fi înlocuite cu medii create artificial. Iar copilul cu deficiențe este ca oricare altul și, prin separarea lui de părinți, nu putem să-i oferim ceea ce are el nevoie”, a comentat Lucia Gavrilă, specialistă în domeniul dizabilității și membră a Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării.

CAZURI SIMILARE: Dosare închise din lipsă de probe

Internatul de la Visoca a mai fost în atenția publică după ce patru absolvenți ai acestei instituții au ajuns sclavi la o stână de oi din satul Voloave, Soroca. În august 2011, postul de televiziune „Aici TV” relatează că tinerii lucrau din zori până în noapte, mâncau doar pe apucate și dormeau în grajd, la un loc cu animalele. Băieții le-au povestit jurnaliștilor că proprietarul stă-

Tinerii ținuți sclavi la stână dormeau în grajd, la un loc cu animalele. Captură AICI TV

nei nu-i plătea și îi mai și bătea. Procurorii din Soroca au pornit atunci un dosar penal, însă, în scurt timp, ancheta a fost încetată. Oamenii legii ne-au comunicat că stăpânul gospodăriei s-a ales doar cu o amendă.

În 2010, tot în raionul Soroca, reprezentanții Inspecției Muncii, la solicitarea avocatului parlamentar pentru protecția drepturilor copilului, Tamara Plămădeală, au constatat că elevii școlii speciale de tip internat pentru copii cu devieri comportamentale de la Soloneț au fost antrenați în diferite munci agricole și lucrări de gospodărie neremunerate. A fost întocmit un proces-verbal de control prin care a fost interzisă implicarea la muncă a copiilor cu vârsta de până la 15 ani, în afara orelor de educație tehnologică. Între timp, internatul a fost închis.

„Nu suntem sesizați, dar asta nu înseamnă că problema nu există”

Un alt caz, legat de un alt internat – de la Sărata Nouă, raionul Leova, și acesta închis, a fost cercetat de procurori în 2010. Atunci oamenii legii au inițiat o cauză penală pentru muncă forțată după ce o profesoară i-a sesizat, invocând faptul că mai mulți colegi de-ai săi iau elevii să le muncească prin gospodării. Dosarul a fost, însă, închis din lipsă de probe. „Am audiat mai mulți copii care au negat că au fost obligați să muncească acasă la profesori”, a precizat procurorul Oleg Cernenchi. Iurie Perevoznic, șeful Secției minori și respectarea drepturilor omului din cadrul Procuraturii Generale, constată cu regret că procurorii nu sunt sesizați în astfel de cazuri. „Dar asta nu înseamnă că problema nu există. Mecanismul nu funcționează așa cum se cuvine. Serviciile locale ar trebui să monitorizeze situația și să ne informeze. În cazul internatelor, autoritățile, împreună cu specialiștii, ar trebui să meargă mai des în teritoriu și să stea de vorbă cu elevii”, susține Iurie Perevoznic.

Munca și violența, considerate metode de educație

Potrivit unui raport al Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, exploatarea prin muncă este una dintre problemele copiilor din instituțiile educative speciale. „Din cauza dizabilității și a incapacității de a se adresa către autoritățile abilitate pentru protejarea lor, acești copii sunt vulnerabili și limitați în exercitarea drepturilor lor. Iată de ce această categorie este privită ca o forță de muncă gratuită și fidelă, incapabilă să de-

nunțe actele de abuz comise asupra lor”, constatau avocații parlamentari în anul 2010. Ultimele statistici oficiale, care datează din 2009, arată că în Moldova există aproape 110.000 de copii (18,3% din grupul de vârstă 5-17 ani) care sunt implicați în munci dăunătoare pentru sănătatea și dezvoltarea lor. Majoritatea dintre ei sunt din mediul rural, lucrând în agricultură, în special în timpul muncilor sezoniere – primăvara și toamna, sau ajutându-și părinții în afacerile proprii. Doi din trei copii care muncesc sunt băieți. Specialiștii de la UNICEF susțin că situația nu s-a schimbat prea mult de atunci, problema fiind agravată de normele care persistă în societate. Astfel, în Moldova este considerat un lucru firesc și chiar o metodă de educație de a antrena copiii în muncă, la fel cum este și violența împotriva copiilor. Aceste percepții sociale creează bariere la nivelul sistemului de protecție a copilului, în ansamblu. O altă cauză este sărăcia. Or, familiile recurg adesea la munca celor mici anume pentru a face față problemelor financiare.

Ce spune legislația?

Convenția cu privire la Drepturile Copilului, pe care Moldova a ratificat-o în 1993, stipulează că „statele-părți recunosc dreptul copilului de a fi protejați împotriva exploatării economice și de a nu fi constrâns la vreo muncă ce comportă vreun risc potențial sau care este susceptibilă să îi compromită educația, să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării mintale, spirituale, materiale ori sociale”. Codul Muncii interzice munca forțată și nedeclarată, precum și utilizarea muncii minorilor în condiții grele, periculoase, la lucrări subterane sau care le pot prejudicia sănătatea și integritatea morală (jocuri de noroc, localuri de noapte, comercializarea tutunului, alcoolului sau narcoticelor). Timpul de muncă pentru salariații de până la 16 ani nu poate depăși cinci ore, iar pentru cei între 16 și 18 ani – șapte ore. ■

INVESTIGAȚIA A FOST REALIZATĂ ÎN COLABORARE CU CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE ȘI CU SUPTUL UNICEF MOLDOVA.

Elevi de la internat, la prășit după ora 18.00, în vacanța de vară

Mariana cu cele două fetițe ale sale

Femeile violate – singure împotriva sistemului și agresorilor

AUTOR: ANASTASIA NANI

CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE

Victimele violurilor, în mare parte femeile, se pomenesc adeseori singure nu doar în fața agresorilor, ci și a sistemului care ar trebui să le asigure protecție. Descurajate, multe lasă mâinile în jos, de teama disprețului societății, dar și din cauza anchetelor dubioase efectuate în baza unor noțiuni discriminatorii, incluse în normele legale de care se conduc polițiștii și procurorii. Prea puține luptă până-n pânzele albe, fiind târâte cu anii prin instanțe unde povestesc iar și iar cum le-au fost „jefuite” corpurile. Silite fie de agresori, fie de propria frică, o bună parte își retrag plângerile depuse la poliție. Astfel se explică faptul că din cele câteva sute de violuri înregistrate an de an de oamenii legii, Guvernul Republicii Moldova a pierdut la Curtea Europeană a Drepturilor Omului doar două cazuri.

Nu a avut curajul să declare la Poliție

De multe ori, femeile preferă să treacă un caz de viol sub tăcere, refuzând să-și amintească și să vorbească despre traumele trupesti și sufletești prin care au trecut. Mariana (24 de ani) este una dintre aceste femei. A primit mai multe palme de la viață, cea mai grea a venit însă acum doi ani. Atunci soarta i-a fost pecetluită de o rană fără leac. Tânăra, care este originară din Leova a crescut fără părinți. Aceștia au fost decăzuți din drepturile părintești pe când fata era mică. Au urmat nouă ani trăiți la o școală-internat. A fost nevoită să renunțe la învățătură, pentru că viața de student era prea scumpă. În lipsa unui loc de muncă stabil, nu și-a permis să-și ia o cameră cu chirie. Casă și pat i-au fost o bancă din parcul „La Izvor” din sectorul Buiucani al capitalei. Și asta până într-o

noapte când a fost batjocorită de un grup de necunoscuți. „Îmi este greu să vorbesc despre asta. A fost un coșmar pe care încerc să-l uit. I-am implorat să mă lase în pace... Acum mă rog în fiecare zi la Dumnezeu să-mi dea putere”, ne mărturisește Mariana. De Poliție nici vorbă. „Mi-a fost frică. Lumea e diferită. N-am încredere în Poliție, procurori. Cine știe cu cine o fi legați făptuitorii?! Dumnezeu e sus și le vede pe toate”, continuă femeia resemnată. Peste nouă luni a devenit mamă. Are fetițe gemene, astăzi în vârstă de un an și două luni. Tânăra are grijă de ele ca de ochii din cap. Sărace și pline de nevoi, toate trei stau într-o cameră cu chirie pe care o achită lunar o organizație non-guvernamentală.

„Nici CEDO nu mai poate pune lucrurile la loc”

Tragedia Marianeii nu e ruptă din vreun film. E o realitate pe care au trăit-o multe femei din Republica Moldova. Ca și ea, nu toate au avut curajul să vină cu o plângere la Poliție. Fie pentru că nu au încredere, fie pentru că nu sunt gata să apară ani în șir în fața judecătorilor unde să povestească fiecare detaliu al traumei trăite. Până la urmă, din sutele de cauze pierdute de Guvernul Republicii Moldova la CEDO, doar două se referă la viol. Una dintre acestea a fost pronunțată în mai 2012, alta în septembrie 2013. „Cazurile de viol sunt foarte greu de preluat la CEDO din cauza stigmatizării și revictimizării acestor femei. Ele nu rezistă. Ți trebuie foarte mult curaj să vii cu prima plângere la Poliție unde să povestești ce ți s-a întâmplat. Până vezi o sentință intrată în vigoare trebuie să vorbești despre asta minim de cinci ori. Și asta dacă ai noroc ca ofițerul de urmărire penală și procurorul să nu se schimbe. Acuzatul are avocat care va întreba victima detalii de fiecare dată când va dori, făcând-o astfel să se răzgândească și să renunțe la plângere. De aceea sunt foarte puține cazuri aduse în fața Curții. Până la urmă, nici CEDO nu mai poate pune lucrurile la loc, pentru că trauma unei persoane trecute prin viol este foarte mare”, explică avocata Doina Străisteanu, care s-a ocupat de unul din cele două dosare – cauza I.G. contra R. Moldova.

Un verdict după opt ani de la viol

I.G. avea doar 14 ani când a fost violată de un amic cu șapte ani mai mare decât ea. Într-o seară din august 2004 a mers împreună cu mai mulți prieteni la clubul de noapte a unui sat din raionul Sângerei.

Doina Străisteanu

Unul dintre tineri a cumpărat o sticlă de votcă. La început fata a refuzat să bea, dar a cedat presiunii celor din jur și a consumat 100 de mililitri de alcool. Potrivit tinerei, agresorul i-a spus că nu o va duce acasă cu mașina dacă nu bea de rând cu ceilalți. După ce i-a dus pe toți pe acasă și a rămas singur cu fata, bărbatul i-a cerut să treacă pe bancheta din spate unde a violat-o. Acesta a amenințat-o cu moartea dacă suflă vreo vorbă despre cele întâmplate. A doua zi fata a povestit totul mamei sale, care a depus o plângere la Comisariatul de Poliție al raionului Sângerei. Peste câteva zile procurorii au intentat un dosar penal. După aproape trei ani, în aprilie 2007, magistrații Curții de Apel Bălți au decis că agresorul nu trebuie să stea la închisoare nici măcar o zi. Peste alți cinci ani „Curtea a constatat, fără a se expune în privința vinovăției lui V.R. (presupusul agresor – n.r.), că investigarea cauzei reclamantei a frustrat cerințele inerente obligațiilor pozitive ale statului de a investiga și pedepsi eficient toate formele violului și abuzului sexual”.

Magistrații au stabilit unanim că a fost încălcat articolul 3 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului care prevede că nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante. I.G. a fost despăgubită cu circa 12.000 de euro. Deși CEDO a fost de partea ei, din cauza stigmatizării celor din jur, fata nu a mai putut rămâne în sat. Acum trăiește la Moscova.

„În acest caz, nu s-a ținut cont de comportamentul iresponsabil al agresorului. În schimb, oamenii legii au fost curioși să afle cum învață victima, ce note are la purtare, dacă se vede și se pupă cu băieți etc. Voiau să afle informații despre trecutul ei sexual, deși era la prima ei experiență. În astfel de cazuri este interzis să se aducă astfel de dovezi. În cazul I.G. instanța nu a respins acest lucru, ba chiar și-a motivat sentința

de achitare în baza acestei informații. De fapt, ea nu a avut alte relații, era o elevă bună, dar s-a considerat că și-a dat consimțământul pentru că nu a opus rezistență”, comentează Doina Străisteanu.

Apărătoarea amintește că printr-o decizie în care CEDO a condamnat Guvernul Bulgariei, magistrații de la Strasbourg au explicat tuturor celor 47 de state membre că femeile reacționează diferit la viol. „Unele opun rezistență, multe fiind omorâte în final, altele pur și simplu „îngheață”, iar a treia categorie se detașează de ceea ce se întâmplă. Anume ele, de cele mai multe ori, nu-și pot aminti în detalii ceea ce s-a întâmplat și sunt privite ca minciunoase”, susține Doina Străisteanu.

De 17 ani luptă cu sistemul și agresorii

N.A. avea doar 13 ani când a devenit victima unui viol în grup. Se întâmpla în septembrie 1997. O decizie irevocabilă a fost pronunțată abia în decembrie 2005, adică peste opt ani, două luni și 16 zile din momentul începerii urmăririi penale. Agresorii au fost scutiți de pedeapsă. Peste alți opt ani, CEDO i-a dat câștig de cauză, constatând, ca și în primul caz, că a fost încălcat articolul 3 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului. Astăzi victima are 30 de ani și luptă în continuare nu doar cu agresorii, ci și cu sistemul.

„Am depus recent o cerere de revizuire a acestui caz”, ne-a spus avocatul ei, Andrei Briceac. După trauma trăită acum 17 ani, tânăra împreună cu mama sa au fost nevoite să plece din localitatea în care trăiau.

CEDO nu va putea face dreptate însă Alei G. de 26 de ani dintr-un sat din raionul Orhei. Cererea victimei a fost declarată inadmisibilă. Familia fetei, care suferă de retard mental sever, nu a avut bani să angajeze un apărător care să se ocupe de toate detaliile juridice legate de termeni, plângeri sau contestări. Avocată i-a fost mama, Galina G. Femeia a încercat să ajungă de câteva ori în audiență la fostul președinte al țării, Vladimir Voronin, dar așa și nu a fost primită. A vrut să-i povestească cum în septembrie 2006, fata ei, pe atunci de 18 ani, a fost răpită de acasă, bătută și violată de doi bărbați din satul vecin – un minor de 17 ani și un adult de aproape 40 de ani - și cum a umblat prin judecăți ca într-un final doar unul dintre agresori să fie condamnat la doi ani de închisoare cu suspendare. „Azi ei sunt la libertate, iar noi am rămas cu o povară grea pe inimă. Ce

nedreptate! Acum, de frică, îmi iau fata cu mine oriunde merg, chiar și la câmp ziua întregă”, povestește Galina G.

Un îndrumar depășit și discriminatoriu, la baza anchetelor

An de an, oamenii legii adună niște cifre reci care completează statistica generală. Fiecare caz înseamnă însă multe lacrimi și vieți distruse. Potrivit reprezentanților Ministerului Afacerilor Interne, de la începutul anului 2014 în baza articolului 171 din Codul Penal - Violul, au fost pornite 276 de cauze penale. Dintre acestea, 181 au ajuns pe masa procurorilor, iar 69 au fost trimise în judecată. 35 de cauze penale au fost încetate, iar alte 28 - clasate. Pe parcursul anului 2013 au fost pornite 349 de cauze penale. 283 au fost remise procurorilor, iar 117 au fost expediate în instanța de judecată. 50 de cauze penale au fost încetate, în timp ce altele 50 au fost clasate.

La investigarea fiecărui dosar, polițiștii sau procurorii au avut la bază nu doar Codul Penal, ci și un ghid în baza căruia au acționat – „Îndrumarul metodic privind investigarea infracțiunilor privind viața sexuală”, elaborat în august 2008 de reprezentanții Procuraturii Generale. Experții locali și cei străini au atras atenția de mai multe ori că acest ghid este depășit și conține noțiuni discriminatorii.

Iată un fragment care vine să confirme îngrijorările specialiștilor: **„În situația în care victima nu opune nicio rezistență făptuitorului, din conduita ei trebuie să rezulte refuzul categoric de a intra în raport sexual. Dacă rezistența victimei a fost de circumstanță (de formă), și nu categorică (adică putea fi interpretată și în sens de acceptare a raportului sexual), cele comise nu pot fi calificate ca viol”.**

Autorii ghidului continuă cu următorul exemplu: **„Este cunoscut că unor adolescente le sunt specifice sentimentele de timiditate, modestie, pudoare firească. Aceste calități comportamentale se manifestă într-un mod special atunci când are loc raportul sexual benevol acceptat (mai ales, care are loc prima dată). În astfel de cazuri, aproape întotdeauna se opune o pretinsă rezistență, care nu poate fi înfrântă doar prin cuvinte, îndemnuri, înduplecări. Și atunci, conștientizând starea dată, partenerul interpretează că adolescenta acceptă raportul sexual și este pus în fața faptului de a aplica, în forme adecvate, anumite eforturi fizice. Evident, o asemenea «vi-**

olență» nu poate fi calificată drept constrângere fizică în contextul violului”, se arată în ghid.

În context, procurorii care au elaborat îndrumarul au făcut trimitere la știință, dar au uitat să precizeze la care studiu anume. **„Referindu-se la această «violență», știința consideră următoarele: «Această agresivitate acceptată apare ca o trăsătură masculină, exprimată prin dorința de a domina-poseda a bărbatului și prin dorința femeii de a fi dominată-posedată de către bărbat. În această situație, comportamentul psihosexual implică în mod obligatoriu un anumit nivel de agresivitate, care are rolul de a declanșa actul în sine, de a-l întreține și de a-l finaliza»”,** potrivit îndrumarului.

Expertii: „Utilizarea ghidului ar putea duce la consecințe grave”

Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (OHCHR) în Moldova s-a angajat să ajute autoritățile naționale să revizuiască liniile directoare de urmărire penală în cazurile de viol și alte forme de violență sexuală. Patsili Toledo Vasquez, expert internațional și doctor în Drept, va lucra alături de specialiștii locali la acordarea legii și armonizarea practicii conform standardelor internaționale de investigare a violului.

Echipa de specialiști care a studiat documentul atrage atenția că utilizarea acestui ghid în continuare ar putea duce la consecințe grave și încălcarea drepturilor fundamentale ale femeii.

„După cum Ghidul consideră că numai femeile sunt victime ale violului, aceste afirmații se aplică numai lor, consolidând stereotipurile despre comportamentul femeilor. Interpretările își au rădăcinile adânc în ideile discriminatorii despre sexualitatea feminină și masculină. Totodată, aceste afirmații neagă autonomia femeilor, și procedând astfel, constituie un tratament care împiedică femeile de la existență în calitate de persoane cu drepturi depline. În final, aceste afirmații susțin ideea că „nu înseamnă da”, care ar trebui să fie eradicată din societate și din justiția penală”, comentează Alina Grigoraș, ofițer pentru drepturile omului din cadrul Oficiului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului din R. Moldova. Prin urmare, explică ea, reforma referitoare la crimele împotriva vieții sexuale trebuie să fie foarte explicită în ceea ce ține de „libertatea consimțământului”. „Este problematic faptul că de cele mai dese ori făptașul crimelor de viol este

absolvit de răspundere penală folosind interpretarea eronată a consimțământului împotriva voinței victimei ca strategie de apărare”, argumentează Alina Grigoraș.

Un alt aspect problematic din acest ghid, susține specialistul, ține de întrebările legate de comportamentul sexual anterior al victimei. De exemplu, în paragraful 194 se arată că **„organul de urmărire penală trebuie să determine circumstanțele care se referă la viața personală a victimei: comportamentul ei cu bărbații (timid, zvăpăiat, sociabil, liniștit, etc.), de cât timp ea a fost căsătorită sau locuiește cu cineva, dacă victima a avut relații apropiate cu câțiva bărbați în același timp, etc.; care sunt trăsăturile de temperament ale părții vătămate (sinceritate, modestie, timiditate), etc.”**

„Comportamentul sexual anterior al victimei nu reprezintă un element al violului, iar state care deja au avansat în garantarea drepturilor victimelor violului numesc acest principiu - „scutul victimei”. Orice includere a considerațiilor referitor la istoria comportamentului sexual sau reputația victimei constituie o rămășiță socială a unei legislații depășite, când numai femeile virgine puteau fi victime ale violului sau când reputația acestora era relevantă în definirea unor astfel de infracțiuni. Astăzi, conform standardelor internaționale în domeniu, nu există justificare pentru aceste tipuri de întrebări”, explică Alina Grigoraș.

Definiția violului trebuie modificată

Lista aspectelor problematice din acest ghid ar putea continua cu definiția actului sexual, cea a hărțuirii sexuale sau a intervieării victimelor.

Specialista explică de ce ar trebui modificat acest document. „În primul rând, Ghidul a fost adoptat în 2008 și, de atunci, diverse legi, în 2010 și 2012, au modificat cadrul legal existent și chiar au introdus infracțiuni noi, cum ar fi cazul hărțuirii sexuale”, comentează Alina Grigoraș.

Totodată, Republica Moldova a primit câteva recomandări de la organe internaționale pentru drepturile omului referitor la urmărirea crimelor cu caracter sexual. „Observațiile-concluzii ale Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Femeilor pentru Moldova în 2013 au subliniat faptul, că statul trebuie să asigure ca toate investigările actelor de violență sexuală să fie efectuate în conformitate cu standardele internaționale pentru investigare,

inclusiv să amendeze ghidurile existente pentru investigarea violului și altor agresiuni sexuale. În același context, Raportul din 2013 al Grupului de Lucru pentru problemele legate de discriminarea femeilor în drept și practică menționează faptul, că Ghidul menține prejudecățile legate de gen în administrarea Justiției și recomandă în mod expres revizuirea lor”, continuă Alina Grigoraș.

Experta atrage atenția și la faptul că, la nivel internațional, Republica Moldova și-a sporit angajamentele în domeniul drepturilor omului și a ratificat Statutul de la Roma al Curții Internaționale Penale în octombrie 2010. Între altele, acest lucru presupune modificarea definiției violului, care în țara noastră presupune doar violul heterosexual, precum și introducerea altor crime cu caracter sexual în legislația națională.

În prezent, un grup de procurori și reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Interne încearcă să repare erorile admise în ghid acum șase ani. „Mai întâi de toate ar trebui modificată legislația penală, după care practica judecătorească. Doar după operarea acestor modificări va fi redactat și ghidul. El a rezultat în baza actualului Cod Penal, dar și a practicii judecătorești”, explică Ruslan Popov, șeful Direcției control al urmăririi penale și asistență metodică din cadrul Procuraturii Generale.

Violurile maritale, nedecarate la Poliție

Într-un raport al Asociației „Promo-Lex” legat de relele tratamente pe motiv de discriminare în Moldova, elaborat în 2012, juriștii au atras atenția la fenomenul numit „viol marital”, adică în familie. Autorii

fac trimitere la Studiul Demografic și de Sănătate din 2005, potrivit căruia 4% din femeile căsătorite sunt supuse violenței sexuale. Totuși, specialiștii au constatat că în perioada 2009-2011, oamenii legii nu au înregistrat niciun caz de viol marital. Pe de altă parte, în aceeași perioadă, Centrul „La Strada” a înregistrat asemenea cazuri prin intermediul liniei de încredere. Potrivit experților centrului, victimele nu reclamă aceste cazuri la Poliție pentru că nu au încredere că oamenii legii le vor rezolva problema. „Această situație se explică și prin cerința de a aduce fapte probatorii care să confirme opunerea rezistenței, inclusiv un certificat medical pentru a dovedi acuzațiile de viol sau violență sexuală. În același timp, multe femei nu reclamă cazurile de viol marital pentru că nu cunosc prevederile legale. Violul marital a obținut statut de infracțiune penală în 2010”, scriu autorii studiului.

Până autoritățile vor modifica normele de care se ghidează așa încât victimele să aibă siguranța că agresorii vor fi pedepsiți după merit, iar ele vor fi tratate cum se cuvine, multe dintre acestea vor trebui să găsească forțe ca să-și reînceapă viața. ■

INVESTIGAȚIA A FOST REALIZATĂ ÎN CADRUL
CAMPANIEI „JURNALIȘTII PENTRU ȘANSE EGALE
ȘI DIVERSITATE”, DESFĂȘURATĂ DE CENTRUL
DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE CU SUPORTUL
PROGRAMULUI EGALITATE ȘI PARTICIPARE CIVICĂ
AL FUNDAȚIEI SOROS-MOLDOVA. INSTITUȚIA
FINANȚATOARE NU INFLUENȚEAZĂ ÎN NICIUN FEL
SUBIECTUL ȘI CONȚINUTUL INVESTIGAȚIILOR
PUBLICATE.

Ignorați de stat după ce nu mai au bani pentru polițele de asigurare

AUTORI: CORNELIA COZONAC, ANASTASIA NANI,
CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE

Sistemul de asigurări în medicină a devenit obligatoriu acum 10 ani. Deși a fost instituit pentru a garanta cetățenilor acces echitabil la asistența medicală, acesta încă nu și-a demonstrat pe deplin eficiența.

Cazul lui Vladimir Duplinski (50 de ani), șomerul băgat la închisoare după ce s-a opus sistemului și a refuzat să plătească amenda pentru că nu și-a cumpărat polița medicală, i-a făcut pe mulți să tragă o singură concluzie: Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) este o instituție care strânge bani, dar nu oferă nici drepturi egale, nici calitatea serviciilor pe care oamenii sunt obligați să le achite. Cei care se împotrivesc, riscă să ajungă la „închisoarea datornicilor”. Compania se judecă acum cu alte 118 persoane care au datorii la Fondul asigurării obligatorii de asistență medicală. Ieșit la libertate după 24 de zile de arest în Penitenciarul nr. 13 din capitală, Vladimir Duplinski și-a zis că legea-i lege și că dacă ar fi trebuit pe-

depsit, judecătorul ar fi putut să-l învețe minte altfel. „Legea spune clar că ar fi putut să-mi ia ceva din casă sau să mă oblighe să muncesc în folosul comunității. Judecătorul, însă, a ales să mă închidă alături de cei condamnați pentru omoruri și tâlhării, băgați după gratii pentru 10, 12, 15 ani. Acum cred că și magistratul care mi-a dat 25 de zile de arest trebuie pedepsit pentru decizia asta”, ne-a spus bărbatul la câteva ore după ce judecătorii Curții de Apel Chișinău au casat hotărârea primei instanțe și au trimis cazul la reexaminare. Acum, după ce s-a văzut la libertate, Vladimir Duplinski vrea să-i tragă la răspundere pe magistrat, executorul judecătoresc, dar și pe avocatul oferit de stat. Ba mai mult, bărbatul intenționează să ajungă și la CEDO.

Deși recunosc că este o situație regretabilă, reprezentanții CNAM susțin „că nu trebuie de neglijat executarea la timp și corespunzător a tuturor obligațiilor stabilite prin lege”. „Iar în cazul achitării primelor de asigurare către fondul asigurării obligatorii de asistență medicală avem și

obligăția morală ca prin onorarea obligațiilor să facem posibilă acoperirea serviciilor medicale pentru cei care au nevoie de acestea”, se arată într-un răspuns al Comaniei adresat Centrului de Investigații Jurnalistice.

„Evident este vina CNAM, care are o reputație proastă în societate – o instituție care strânge bani, dar nu oferă calitate serviciilor medicale pentru care achitam polița. De aici și revolta societății. Mai revoltător este însă textul deciziei judecătorești unde se indică faptul că familia are resurse suficiente pentru a achita amenda. Fiecare pedeapsă este individuală. Nicio rudă nu are obligația să execute o hotărâre în locul cuiva. Până la urmă, este inuman să pui o amendă unui om care nu are un câștig lunar. Bunăoară, unui pensionar care are o pensie de 500 de lei n-o să-i dai o amendă de 1.000 de lei. Este evident că-l bagi la închisoarea datornicilor. Două luni ar trebui să trăiască din aer ca să achite această amendă”, explică avocata Doina Străisteanu, membră a Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității.

Concediată de angajator și uitată de stat

Sistemul de asigurări obligatorii în medicină nu este suficient de rodat ca să asigure drepturile persoanelor care, după ce achită cotizațiile, din anumite motive, rămân fără locul de muncă sau sunt trimiși în concediu forțat. În consecință, acești contribuabili nu mai pot beneficia de gratuitățile garantate de polița medicală.

Este și cazul Mariane A., o tânără funcționară din Chișinău, concediată dintr-o structură municipală. La câteva zile după ce și-a pierdut locul de muncă, din cauza stresului, femeia a fost nevoită să se adreseze la medic. La policlinica de sector a aflat că nu mai poate beneficia de gratuități pentru că polița medicală și-a pierdut valabilitatea din ziua disponibilizării. Drept consecință, tânăra s-a văzut nevoită să plătească pentru toate serviciile medicale care i-au fost acordate. Ea spune că i-a fost foarte greu să facă față cheltuielilor impuse, mai ales că între timp a suportat un accident și s-a ales cu o fractură la picior. „Este o nedreptate crasă față de cei care contribuie la sistemul de asigurări în sănătate. Te lasă fără ajutor tocmai când ai nevoie cel mai tare. Ce folos că am plătit contribuțiile în mod conștient și ani la rând, dacă atunci când am ajuns la spital, cu piciorul fracturat, a trebuit să plătesc

totul, pentru că polița nu era activă? Neavând un salariu, cum să achiziționezi serviciile medicale? Urma ca instanța să stabilească dacă am fost concediată pe drept sau pe nedrept. După concediere am rămas practic fără drepturi. Te simți umilită, discriminată, abandonată de stat când ajungi în asemenea situații”, mărturisește tânăra.

Mariana s-a aflat câțiva ani la rând în litigiu cu Primăria Municipiului Chișinău și în tot acest timp, polița de asigurare în sănătate i-a fost dezactivată.

Reprezentanții CNAM, deși promit de câțiva ani să înainteze propuneri pentru a modifica legislația, recomandă cetățenilor ajunși în astfel de situații să se înregistreze la Agenția pentru ocuparea forței de muncă și să obțină statut de șomer, care oferă și dreptul temporar de a beneficia de asigurările în medicină. „Dacă se află în litigiu cu autoritatea, cetățeanul care a avut nevoie de asistență medicală și a achitat serviciile trebuie să adune bonurile, iar în cazul în care câștigă procesul, poate solicita despăgubiri de la instituția care l-a concediat”, explică Silvia Munteanu, șefa serviciului de informare și comunicare cu mass-media și purtător de cuvânt la CNAM.

Principiul solidarității, valabil doar pe hârtie

Avocata Violeta Gașitoi, care apără interesele unor cetățeni ajunși în litigiu cu fondul de asigurări în medicină, spune că metoda dezactivării imediate a poliței medicale și lipsirea de drepturi este una excesiv de drastică. În aceste situații, persoanele care au depus ani la rând contribuții, fără să fi beneficiat de acest fond de solidaritate, sunt dezavantajate și discriminate în momentul în care, din anumite motive, nu mai pot plăti. „Sistemul de asigurări în medicină este conceput tocmai pentru a răspunde la necesitățile persoanelor care au nevoie de aceste servicii. Persoana începe să achite prima de asigurare imediat ce este angajată la serviciu și imediat ce angajatorul o concediază, polița devine inactivă. În această parte legea este una disproporționată și nicidecum nu este în favoarea salariatului, ci în favoarea companiei de asigurări, adică a statului. Foarte des avem cazuri în care cetățenii au achitat cotizații timp de 3-5 ani și nu au beneficiat de asistență medicală. Iar când persoana este concediată, apar probleme de sănătate, pe fond de stres, chiar din cauza concedierii, și, întrucât nu mai este asigurată, trebuie să achite toate

serviciile. Tocmai în situația când oamenii ajung să aibă cel mai mult nevoie de servicii medicale, statul îi lasă pe cont propriu”, comentează avocata. Violeta Gașioi este de părere că anume în această situație ar trebui să funcționeze principiul solidarității pe care este bazată asigurarea obligatorie în medicină. „Constatăm că acest principiu al solidarității este doar pe hârtie, pentru că în practică el nu se aplică”, continuă avocata.

Ea consideră că statul trebuie să prevadă o perioadă de valabilitate a poliței medicale de cel puțin șase luni după concediere, astfel încât persoana să reușească să se angajeze la un alt loc de muncă. „Legea trebuie să fie făcută pentru cetățeni în primul rând. Este o nedreptate când omul a cotizat conștiincios ani la rând și atunci când are nevoie cel mai mult, este lăsat în afara sistemului. Cred că în Republica Moldova atunci când se adoptă legi mai puțin se gândește la cetățean și mai mult la bugetul statului. Cetățeanul achită din salariul mai mare cotizării mai mari, dar primește aceleași servicii medicale ca și cel care achită mai puțin. Ar trebui prevăzute soluții și pentru situațiile în care contribuabilul rămâne fără lucru, ca să fie echitate”, mai spune Violeta Gașioi.

O altă soluție, în opinia avocatei, ar fi introducerea unui fond cumulativ din contul cotizațiilor, așa ca fiecare persoană care a contribuit să poată folosi o anumită sumă pentru situații de criză, care nu pot fi prevăzute. „Am rămas fără serviciu, nu mai am contribuții, nu mai am de unde să achit, dar cinci ani nu m-am folosit de aceste servicii. Pe contul meu, pe polița mea, am zece mii de lei, atunci scade ceea ce trebuie eu să achit din fondul care s-a adunat în contul meu. Acest sistem funcționează în mai multe țări”, aduce un exemplu Violeta Gașioi.

Și muncitorii sezonieri sunt nedreptățiți

Breșele din legislație nu permit nici celor care lucrează sezonier să beneficieze de gratuitățile poliței medicale pe perioada în care nu sunt angajați, deși o bună parte din aceștia achită cotizațiile. În această situație s-a pomenit Procopie Romanciuc din satul Cățeleni, raionul Hâncești, care este fochist la grădinița din localitate. Bărbatul are poliță de asigurare doar în perioada rece a anului, cât este angajat. Bărbatul, care suferă de diabet și mai multe maladii asociate, este privat de gratuitățile poliței medicale în luni-

Violeta Gașioi

le în care nu are salariu. „Jumătate de an are poliță de asigurare, că lucrează, dar în cealaltă jumătate – nu are. El are diabet și probleme cu tensiunea. Nu are scutiri, cum au cei cu cote valorice. Nu știm unde să mergem ca să ne lămurască cum să procedăm, ne-am adresat la CNAM, dar nu ne-au dat niciun răspuns”, ne spune soția lui Procopie Romanciuc, Zinaida. De cealaltă parte, CNAM spune că oamenii trebuie să cumpere poliță de asigurare pentru lunile în care nu sunt angajați oficial. „Cetățeanul care este angajat pe o perioadă anume în timpul anului, trebuie să procure polița de asigurare pentru lunile în care nu este antrenat în câmpul muncii”, se arată într-un răspuns oferit de CNAM la solicitarea Centrului de Investigații Jurnalistice.

Totuși, reprezentanții Companiei recunosc că există mai multe curențe în sistemul de asigurări în sănătate care nu acoperă toate situațiile în care ajung contribuabilii. De exemplu, una din propunerile de modificare a legislației, înaintate de CNAM Legislativului, vizează drepturile salariaților care au rămas pe drumuri ca urmare a destrămării societății comerciale sau instituției la care fusesse angajat. După modelul țărilor europene, s-a propus ca ei să poată beneficia de gratuitățile pe care le oferă polița de asigurare în sănătate încă timp de două luni, după ce angajatorul a intrat în insolabilitate.

Privati de gratuități din cauza prejudiciilor

Cel mai des sunt private de gratuitățile sistemului de asigurare medicală persoanele din categoriile de populație vulnerabile, cum ar fi romii, persoanele cu dizabilități, inclusiv cele cu dizabilități psihosociale, cei care cel mai des rămân fără loc de muncă din cauza prejudiciilor din societate. Așa i s-a întâmplat și Mariei S. din

raionul Ialoveni. Femeia este beneficiară a Centrului comunitar din sectorul Botanica al Capitalei, deschis cu suportul unor organizații internaționale pe lângă Asociația persoanelor cu dizabilități psihosociale. Tânăra a absolvit două facultăți, a lucrat profesoară în școală, dar de îndată ce s-a aflat că a urmat tratament la Spitalul de Psihiatrie, a fost concediată. A mai încercat să se angajeze, dar nu a reușit. „Doar la Psihiatrie mă tratez gratuit, în rest trebuie să plătesc pentru că n-am poliță. Cât lucrez, nu ajung să am nevoie de servicii medicale, cum mă concediază, dar asta se întâmplă după ce fac tratament la Psihiatrie, mă îmbolnăvesc și mai tare, dar nu mă pot adresa la medic, că trebuie să plătesc, dar bani nu am”, povestește Maria.

Tragedia acestei familii este că și tatăl fetei este în aceeași situație, iar singurul întreținător este mama, nevoită să ia calea străinăătății pentru a face față cheltuielilor.

Arcadie Astrahan, directorul Asociației persoanelor cu dizabilități psihosociale, spune că persoanele cu dizabilități mintale deseori sunt private de gratuitățile sistemului de asigurări medicale, din cauza unor prejudecăți, precum că ar fi periculoase. „La ei nu vine asistentul social din localitate, iar medicii de familie îi ocolesc. Este de ajuns să faci o singură dată tratament la psihiatrie și rămâi stigmatizat ca alienat mintal”, susține Arcadie Astrahan.

Și avocații sunt discriminați

Nemulțumiți de politicile din domeniul asigurării medicale obligatorii sunt și avocații. La începutul anului, șapte apărători s-au adresat la Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității invocând că legislația în vigoare nu le acordă nicio posibilitate să-și procure polița de asigurare medicală cu

reducere, așa cum se întâmplă în cazul altor beneficiari.

„An de an, când se stabilește prețul poliței de asigurare medicală, cu excepția notarilor, executorilor judecătorești și avocaților, toți au parte de reduceri – 10%, 20%, 25%. Avocații nu înțeleg de ce, de rând cu executorii și notarii, sunt excluși din lista persoanelor care beneficiază de reduceri. Ei nu sunt în aceeași situație nici cu unii, nici cu alții”, explică Doina Străiseanu.

Reprezentanții Companiei Naționale de Asigurări în Medicină și Ministerul Sănătății, instituții care fac politicile în domeniu, au fost chemați să ofere explicații.

„Ei au argumentat că nu discriminează pe nimeni pentru că anume aceste trei categorii nu au calitatea de persoane asigurate. Persoană neasigurată, de fapt, se echivalează cu persoană neangajată în câmpul muncii. În realitate, stilul de lucru al executorilor, notarilor și avocaților este de liber profesionist. Asta nicidecum nu presupune că sunt șomeri. Au calitatea de asigurat pentru că procură polița an de an, plătesc fondul social și impozitele din venitul pe care îl obțin. Odată ce am determinat că sunt persoane asigurate, am mers să analizăm care este diferența dintre aceste trei categorii. Bunăoară, chiar în primul articol al Legii cu privire la notariat este scris că notarii sunt reprezentanți ai puterii de stat. Și în cazul executorilor e la fel”, continuă avocata.

Situația este însă diferită în cazul ei, dar și al colegilor săi. „Când am analizat Legea cu privire la avocatură, am constatat din primele articole că este o profesie liberă, independentă, autonomă. Deci prima deosebire este felul în care sunt tratate aceste trei categorii de către legislație. Ulterior am stabilit că și notarii, și executorii au o jurisdicție teritorială unde își îndeplinesc atribuțiile din numele statului. Mai mult, au onorarii minime prevăzute în hotărârile de Guvern și legile care le reglementează activitatea. Dacă ești fie notar, fie executor nu ai cum să nu ai un venit pentru că ai un teritoriu pe care îl deservești și un onorariu pe care îl încasezi. Avocații n-au însă un teritoriu pe care îl deservești și nici tarife minime stabilite prin legi sau hotărâri de Guvern. Onorariile lor sunt făcute cu titlu de recomandare, tot de avocați. Deci situație analogică între aceste trei profesii nu există. Dacă notarii, avocații, executorii sunt diferiți prin statut și serviciile pe care le prestează și nu sunt în situație analogică, CNAM și Ministerul Sănătății aveau obligația să-i trateze diferit”, susține Doina Străiseanu.

Consiliul da, Compania ba

Apărătorii care au sesizat Consiliul au insistat și asupra faptului că legile sunt discriminatorii pentru femeile avocat în-sărcinate. În comparație cu alte gravide, ele sunt obligate să-și suspende licența ca să poată folosi o poliță gratuită pe perioada maternității și lăuziei. „E o situație stranie. Dacă CNAM tratează avocații ca persoane neangajate înseamnă că sunt șomeri, dar șomerii beneficiază de asistență medicală gratuită, inclusiv când este vorba despre femeii însărcinate. Pe de o parte și avocații, și notarii, și executorii sunt tratați ca șomeri, pe de altă parte, când femeia avocat este însărcinată, ea este deja angajată și trebuie să-și suspende licența. O situație absurdă. Nici Ministerul și nici CNAM nu au adus o explicație. Este o practică defectă și problematică”, atrage atenția Doina Străisteanu.

În această dilemă s-a pomenit Veronica Mihailov-Moraru, una dintre apărătoarele care a sesizat Consiliul și care de două luni se află în concediu de maternitate. „Avocatul este propriul său angajator. Din veniturile proprii achităm toate impozitele și contribuțiile sociale la stat. Ar fi firesc ca din contul acestora să fie asigurată polița gratuită pe perioada îngrijirii copilului. Dar în această situație suntem discriminate în raport cu femeile care au statut de anajate și care beneficiază până la vârsta de trei ani a copilului de servicii medicale gratuite. Suntem discriminate și în raport cu femeile șomere, care, deși nu aduc contribuții la stat, tot au parte de o poliță medicală gratuită până când copiii lor împlinesc un an și jumătate. Până la urmă, licența de avocat este obținută pe viață și e o activitate pe care o exercităm din resursele proprii”, explică Veronica Mihailov-Moraru.

La 17 aprilie 2014, Consiliul a dat dreptate avocaților și a recomandat Ministerului Sănătății și Companiei Națio-

nale de Asigurări în Medicină să-și revadă politicile pentru a exclude situațiile discriminatorii. Reprezentanții celor două instituții au ales însă o altă cale – au constatat actul în instanța de judecată, cazul fiind încă pe rol.

„În cadrul examinării cauzei, Consiliul, în notele sale de autosesizare, a invocat argumente bazate pe norme legale abrogate, a examinat superficial circumstanțele importante pentru soluționarea plângerilor avocaților și a neglijat integral explicațiile oferite de către CNAM, a admis conflicte de interese a unor membri-raportori în cadrul acestui proces. CNAM a prezentat probe elocvente ce demonstrează că, Consiliul a manifestat o atitudine subiectivă la examinarea cauzei, nu a audiat toate părțile implicate în proces, nu a elucidat integral competențele autorităților abilitate cu dreptul de inițiativă legislativă și de adoptare a actelor legislative”, se arată într-un răspuns oficial al Companiei pentru Centrul de Investigații Jurnalistice.

Notă:

Contribuțiile la sistemul de asigurări în sănătate în R. Moldova reprezintă opt la sută din venitul lunar al salariatului și sunt achitate în proporție de 50 la 50 de către angajator și contribuabil. Costul poliței de asigurare medicală valabilă un an pentru persoanele neangajate aproape că s-a dublat în ultimii trei ani și este de 4056 de lei, adică echivalentul a 305 dolari. ■

INVESTIGAȚIA A FOST REALIZATĂ ÎN CADRUL CAMPANIEI „JURNALIȘTII PENTRU ȘANSE EGALE ȘI DIVERSITATE”, DESFĂȘURATĂ DE CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE CU SUPORTUL PROGRAMULUI EGALITATE ȘI PARTICIPARE CIVICĂ AL FUNDĂȚIEI SOROS-MOLDOVA. INSTITUȚIA FINANȚATOARE NU INFLUENȚEAZĂ ÎN NICIUN FEL SUBIECTUL ȘI CONȚINUTUL INVESTIGAȚIILOR PUBLICATE.

Редкая специальность — понимать тишину

ЕЛЕНА СТЕПАНОВА, ДУБОССАРЫ

МАРИНА БЗОВАЯ, БЕЛЦЫ

Многие из нас видели людей, говорящих руками, но что мы знаем о том, как они живут? Ясно одно: если бы у глухих не было своих переводчиков, то слабая ниточка понимания, которая от них тянется к тем, кто говорит и слышит, и вовсе бы оборвалась. Однако профессия сурдопереводчика по обе стороны Днестра становится всё более редкой.

Больше, чем переводчик

Современная молдавская реальность доказывает, что языковой барьер существует не только при общении между иностранцами. Некоторые граждане не могут получить медицинскую или юридическую помощь в собственной стране из-за... языкового барьера. Речь идёт о глухих и слабослышащих, вынужденных использовать язык жестов.

Сурдопереводчик (он же переводчик-дактилолог) — это специалист, переводящий устную речь в язык жестов. По сути, посредник в общении между глухими людьми и остальным миром. Для человека, лишённого слуха, сурдопереводчик — гораздо больше, чем переводчик для иностранца: это его уши, надёжная связь со звучащим миром, помощник в повседневном труде и даже социальный работник.

По словам председателя Общества глухих Приднестровья Олега Березовского, «сурдопереводчики становятся незаменимыми помощниками для глухих людей. Обратиться в то или иное учреждение без их поддержки — это большая проблема. Они помогают инвалидам по всем вопросам при общении и удовлетворении их нужд в государственных, судебных, лечебных и других организациях».

«Забот всегда много: то надо идти к нотариусу оформлять документы на

недвижимость, то счётчики водопотребления поверять. Месяц назад 10-летний ребёнок угодил в список неблагополучных в комиссии по делам несовершеннолетних, так как отчим взял его с собой собирать металлолом. Больше, конечно, походов в поликлинику и в другие различные инстанции, где приходится отстаивать льготы, которые положены инвалидам», — рассказывает сурдопереводчик из Рыбницы Галина Белавина.

О том же говорит и председатель Бельцкого общества глухих Алёна Руснак: «Мы знаем всех по именам. Пойти в примарию, к врачу они не могут без нашего сопровождения».

Помогают бельцкие сурдопереводчики и в трудоустройстве своих подопечных, сами ходят по предприятиям и пытаются убедить руководство, что глухие способны выполнять любую работу. И эту проблему они считают самой сложной. Анна Лукашова, переводчик с огромным стажем, сетует: «Они работать могут, но их никто не хочет брать на работу. Говорят: зачем мне это нужно? Как я пойму, как я ему объясню, как он поймёт и т. д. Даже дворниками не хотят брать — боятся, что их ударит машина, которую они не услышат. Ходила по школам, просила взять наших женщин. Какая им разница, кто моет пол. Некоторых устроили, другие убирают в магазинах, а большинство живёт только на 500, 700, 900 леев пенсии».

Нет перевода = изоляция

«Даже не могу себе представить, чтобы кто-то из наших подопечных в городе сам пошёл к врачу. Ну, может написать свою фамилию, а дальше? Что, где, сколько дней, как болит — никак не объяснит. Мы и к ветеринарам с их питомцами ходим. А вот в районах они совершенно беспомощны», — говорит Анна Лукашова.

Эта зависимость от помощников зачастую приводит к изоляции людей, лишённых слуха, или существенно ограничивает их возможности для участия в жизни общества — ведь сурдопереводчики не могут находиться рядом 24 часа в сутки. Бывает, что роль посредников выполняют слышащие дети глухих родителей, которых дома обучили языку жестов. Если же в семье глухой ребёнок, то процесс понимания даже в семье очень затруднён.

«Глухие ходят в один и тот же магазин, где продавец уже их знает и что они примерно берут каждый день. Помогают соседи, которые за много лет рядом научились хоть как-то понимать неслышащих, хотя бы могут при необходимости позвонить в «скорую», — объясняет бельцкий сурдопереводчик. — Но бывает, что и в семье не могут понять друг друга. Родители из районов звонят нам и просят о помощи, когда уже совсем не справляются. Тогда мы едем и объясняем, что глухим надо».

Становится понятно, почему в классификации типов профессий профессию

сурдопереводчика называют социально-ответственной, т. е. такой, которая приносит пользу обществу и помогает решать социальные проблемы.

В Финляндии на 10 глухих приходится 3 переводчика.

В России принята норма: 1 сурдопереводчик на 25-50 человек

В Молдове 1 сурдопереводчик обслуживает 300-350 неслышащих.

На вес золота...

При всей востребованности и необходимости профессии в этой области специалистов катастрофически мало. Несколько цифр для сравнения. По советским нормам, установленным ещё в 60-х годах прошлого века, на 50–100 глухих полагался один сурдопереводчик. В России установлена норма: один сурдопереводчик на 25 неслышащих, а в Финляндии, например, на 1000 глухих приходится 300 переводчиков. У нас же специалистов примерно три на тысячу нуждающихся.

Так, на Левобережье, где более 750 человек с проблемами слуха, всего два сурдопереводчика — по одному в Рыбнице и Тирасполе. В Дубоссарах, как удалось выяснить, нет штатного сурдопереводчика нигде — ни в госадминистрации, ни на учебно-производственном предприятии глухих, ни в Обществе глухих (впрочем, и самого общества в городе нет). Един-

ственная обладательница такой редкой профессии в Дубоссарах Екатерина Згарданова уже 10 лет на пенсии.

На правом берегу ситуация такая же: насчитывается всего девять лицензированных сурдопереводчиков: шесть — в Кишинёве (один из которых работает на ТВ), двое — в Бельцах и один в Кагуле. И это при том, что только членами Общества глухих являются более 2,5 тысяч человек, а вообще в стране свыше 5 тысяч человек с нарушениями слуха. Так что сурдопереводчикам приходится не только побегать, но и поездить. Бельцкое общество глухих, например, обслуживает ещё и 11 районов севера республики, и половина из 600 членов общества проживает за пределами муниципия.

«Часто просят приехать в Каменку и Шолданешты, где давно нет своего переводчика. Вот и еду», — о том же говорит рыбницкая сурдопереводчица Галина Белавина, под опекой которой 150 душ.

...и на грани исчезновения

Все наши собеседницы — пенсионного возраста. Кто-то воспользовался своим правом на отдых, а кто-то продолжает работать. Как Галина Белавина, которая 40 лет помогает глухим, и бельчанка Анна Лукашова, чей стаж не меньше. Выхода нет: Анна Андреевна — одна из двух лицензированных специалистов на севере республики, а её коллега вынужденно

периодически уезжает на заработки.

Многое в их судьбах схоже: редкую профессию получили много лет назад в России: одна — в Ленинграде, другая — в Грозном. В Молдавии никогда не было учебных заведений подобного профиля. В единой стране это не было проблемой, но задумался ли кто-то о необходимости такого образования после приобретения независимости?

Как сообщили нам в Министерстве просвещения РМ, в Молдове нет учебных заведений, где готовили бы сурдопереводчиков и сурдопедагогов (специалистов по обучению глухих). На вопрос, видят ли они в этих профессиях необходимость, нам не ответили, но пояснили, что в настоящее время в Государственном педуниверситете им. И. Крянгэ на факультете психологии и психопедагогики обучается 561 студент. Учебные планы некоторых специальностей содержат различные курсы/модули, направленные на получение знаний в области сурдопсихопедагогики: «психопедагогика лиц с нарушениями слуха», «методика воспитания и терапии лиц с нарушениями слуха» и «язык мимики и жестов» (начиная с III курса).

«Вместе с тем в этом учебном году в университете им. И. Крянгэ планировалось открыть мастерат по специальности переводчика жестового языка. При разработке учебных планов были учтены предложения членов Общества глухих Республики Молдова», — сообщили нам.

Председатель Бельцкого общества глухих Алёна Руснак скептически относится к этой идее: *«Если откроют отделение в университете, откуда они возьмут специалистов? Преподаватели будут учить вместе со студентами...»* По её словам, в Молдове нигде с нуля языку жестов и пальцевой азбуке не учат. Даже курсов каких-то постоянных нет.

В одном из интервью президент Общества глухих РМ (ОГРМ) Руслан Лопатюк заявил: *«Мы воевали с Министерством просвещения о введении в программу спецшкол для глухих часов на преподавание жестового языка. И добились этого. Сейчас боремся за создание Центра по изучению жестового языка и подготовке переводчиков, социальных работников и педагогов».* По мнению президента ОГРМ, этот вопрос должен решаться на уровне государства.

Однако пока только само ОГРМ периодически обращается в Москву, откуда присылают специалистов для проведения курсов. Все эти курсы-тренинги оплачивает Общество глухих из своих

средств, и направлены они на повышение квалификации уже владеющих жестовым языком, а не на обучение новичков.

Кроме того, именно после этих курсов приезжие специалисты проводят экзамен, на основании которого наши сурдопереводчики получают в Министерстве юстиции РМ разрешение на деятельность (лицензию). Последний раз такие курсы были организованы в 2012 году, планируется, что следующие пройдут нынешней осенью.

В Бельцком обществе глухих очень на это надеются, потому что сейчас самостоятельно готовят нового специалиста и рассчитывают, что она сможет на курсах и повысить свою квалификацию, и подтвердить её на экзамене. Так, возможно, в Бельцах появится ещё один лицензированный сурдопереводчик. Анна Лукашова рассказывает о том, как проходит подготовка: *«Лена немного знала язык жестов, потому что в семье был глухонемой родственник, купила книги — есть очень хорошая книга «Говорящие руки», наблюдает за мной, вот так мы и учим».*

На левом берегу Днестра нет и того. По словам Галины Белавиной, последний раз их приглашали на соответствующие курсы в Кишинёв в 2005 году, но никто тогда не поехал.

Получается, власти практически не занимаются подготовкой кадров, которые обеспечили бы людям с тяжёлыми нарушениями слуха доступ к публичным услугам и способствовали их коммуникации.

Не оценены по достоинству

С другой стороны, значит ли вышесказанное, что такой самоотверженный и редкий труд как-то по-особенному ценится государством? Не совсем, судя по тому, что говорят наши собеседники.

Галина Белавина, например, дважды попадала под сокращение «за ненужностью». Только после многочисленных петиций её подопечных во все инстанции должность сурдопереводчика при Рыбницкой администрации оставили. Правда, *«хронометраж тогда провели, и, по мнению «счётчиков», получилось, что мало мы работаем, а значит, нерентабельно нас содержать на шее у государства. Времени действительно много тратится на дорогу к очередному клиенту или, к примеру, в очереди к врачу в поликлинике»,* — объясняет Галина Белавина.

«Зарплата у меня около ста долларов, не оплачиваются сверхурочные, нет страхования от несчастных случаев, хорошо, что есть пенсия. Если случаются какие-то происшествия, то милиция быстро приезжает и днём и ночью. Только привезут, а пока я переведу, они уезжают, и никого уже не волнует, как доберусь обратно домой», — сетует Галина Белавина.

«Все 11 районов к нам обращаются — примарии, соцработники и др., но при этом никто из властей не оплачивает дорогу, только за счёт глухих», — с другой стороны, говорит председатель Алёна Руснак. По словам же Анны Лукашовой, зная, как тяжело живут её подопечные, она и от этих денег зачастую отказывается.

Государство не исполняет обязательств

Вообще, оплата труда сурдопереводчиков уже много лет является камнем преткновения во взаимоотношениях Общества глухих РМ (ОГРМ) и властей.

Сегодня членам общества услуги сурдопереводчика предоставляются бесплатно за счёт средств ОГРМ, однако руководство ассоциации борется за то, чтобы государство взяло на себя эти обязанности. Несколько лет назад удалось добиться, чтобы за счёт государства оплачивались услуги синхронных переводчиков, привлекаемых к работе органами юстиции. *«Благодаря нашим усилиям, все наши сурдопереводчики лицензированы в Министерстве юстиции РМ с правом предоставления платных переводческих услуг в правоохранительных органах», — говорит Руслан Лопатюк. Установлен и тариф — 85 леев в час со 150-процентной надбавкой (около \$15/час).*

Но и тут не всё гладко.

Закон о выдаче разрешений на деятельность и об оплате труда синхронных переводчиков принят ещё в 2009 году, однако в Бельцах его исполнения пока не удаётся добиться. *«Несколько лет назад я относил соответствующий приказ в бельцкий суд, оставила их председателю для ознакомления, чтобы знали, на каких основаниях суды должны платить за сурдоперевод, но никак... Не хотят. В Кишинёве уже платят, а у нас нет. Выходит, те, кто должен следить за исполнением закона, сами его и нарушают», — сетует Алёна Руснак.*

К примеру, есть процессы, в которых Анна Лукашова выступает переводчиком

с 2006 года. Это многие часы очень эмоциональных разбирательств, которые оплачиваются не по законному тарифу, а входят в обычную ставку в 2000 леев в месяц (около \$140).

А сурдопереводчик из Дубоссар Екатерина Згарданова вспоминает, как после её выступления в суде григориопольский бухгалтер никак не могла понять, к какому роду деятельности отнести расходы, и в конце концов приравняла к труду переводчика с немецкого...

Оплачивается перевод, но не сопровождение

Казалось, что вопрос оплаты труда сурдопереводчиков после многих лет борьбы Общества глухих Молдовы наконец озботил и молдавские власти — в мае нынешнего года правительство утвердило Положение о предоставлении услуг по общению, используя язык мимики-жестов/язык жестов, с помощью переводчика *«для обеспечения общения между разными органами/учреждениями/организациями»*. Сообщалось, что на эти цели в этом году государство выделит **500 тысяч** леев. Контроль над выполнением положения возлагается на Министерство труда, социальной защиты и семьи.

Согласно этому документу, нуждающийся в переводе должен обратиться в Общество глухих или в собес с заявлением. После этого ему назначат переводчика для сопровождения в различные учреждения и организации (кроме органов юстиции). В целом так же всё функционировало и до сих пор, только система оплаты был другой — сурдопереводчики получали оклад из средств Ассоциации глухих.

Сейчас же пытаются перевести сурдопереводчиков с окладов на поминутную тарификацию за счёт бюджета Минтруда. При этом учитывать будут не всё проведённое с подопечным время, а только время перевода. *«Раньше платили так: допустим, ты ушла с глухонемым в 9.00 и вернулась в 10.30, считали полтора часа твоего времени. А теперь считают только время, которое ты потратила на перевод. 15 минут? Значит, пишешь 15 минут и получишь зарплату только за эти 15 минут», — поясняет Анна Лукашова.* Много это или мало — судите сами: на этот год тариф на услуги сурдоперевода составляет **31 лей** в час.

Стоит ли так много внимания уделять этой теме, если речь идёт о десятке чело-

век на всю страну? Учитывая роль сурдопереводчика в обществе как посредника, через этот десяток лишаются голоса и доступа к информации и публичным услугам тысячи человек. А государство нарушает при этом национальное законодательство и международные конвенции о правах лиц с ограниченными возможностями, которые Молдова подписала.

Ограниченный доступ = ограниченные права

Адвокат Коалиции по недискриминации Ирина Бурак-Михалаке сообщила, что хотя отдельных обращений от неслышащих не было, но рассматривалось коллективное дело по поводу нарушения права на доступ к информации лиц, лишённых слуха. По решению Координационного совета по телевидению и радиовещанию от 21.02.2008 г., каждый телеканал обязан обеспечить сурдопереводом или синхронными субтитрами (текст должен соответствовать изображению) главные выпуски новостей, однако многие годы это решение не исполнялось.

По словам Ирины Бурак-Михалаке, Коалиция неоднократно обращалась в КСТР с требованием провести мониторинг телеканалов и принять соответствующие меры. Только после заявления, в котором Коалиция по недискриминации сообщила о намерении подать в суд, КСТР осуществил мониторинг и вынес предупреждения 11 телеканалам, установив срок для исправления ситуации. *«Мы продолжим отслеживать ситуацию и, если вещатели не обеспечат сурдоперевод или синхронное субтитрование, а КСТР не примет по отношению к ним меры, будем обращаться в суд, чтобы защитить права глухих»*, — сказала адвокат.

Возможно, скоро неслышащие на правом берегу Днестра смогут лучше ориентироваться в политических событиях, но кто обеспечит их повседневные нужды в коммуникации, если сурдопереводчиков не станет больше и вопросами подготовки специалистов власти так и не займутся?

Статья была написана журналистами с обоих берегов Днестра в рамках проекта, финансируемого Европейским союзом и ПРООН через Программу «Поддержка мер по укреплению доверия». Выраженные в статье мнения принадлежат авторам и не обязательно от-

ражают позицию Европейского союза или Программы развития Организации Объединённых Наций.

Статистические Показатели

В Молдове проживает более 5 тысяч человек с нарушениями слуха.

Общество глухих Республики Молдова создано в ноябре 1940 года. На сегодняшний день на учёте в ОГРМ состоит 3500 человек (от 18 лет и старше), из них членами Общества глухих являются 2600 человек. ОГРМ разделено на 4 территориальных филиала: Кишинев, Юг, Центр, Север.

Бельцкое общество глухих объединяет около 600 членов общества 11 районов севера Молдовы.

В Приднестровье проживает более 750 человек с проблемами слуха, из них свыше семисот человек объединяет общественная организация «Общество глухих Приднестровья».

Сравнение Полезно

В Москве с прошлого года внедряется новый метод коммуникации между глухими и сурдопереводчиками. Каждого человека, лишённого слуха, власти обеспечили компьютером с доступом в Интернет и/или планшетом с Wi-Fi. Переводчик находится на связи круглые сутки, к нему в случае необходимости обращаются по скайпу.

Таким образом, переводчик уже может не ходить с глухими по инстанциям или по врачам — достаточно через планшет онлайн объяснить, что беспокоит посетителя или пациента. А значит, за меньшее время можно оказать помощь большему количеству людей.

В США и в некоторых странах Европы основными приёмами жестовой речи обязаны владеть те, кто работает в полиции или в социальной сфере.

Согласно Параграфу

Закон о социальной интеграции лиц с ограниченными возможностями

Ст. 25. Доступ к информации

(1) Государство признает и содействует использованию языка мимики и жестов, других альтернативных форм общения в качестве средства коммуникации между людьми.

(7) Органы публичной власти по согласованию с Обществом глухих Республики Молдова при необходимости нанимают по договору переводчика на язык мимики и жестов для обеспечения общения между органом власти и лицом с нарушениями слуха.

Стандартные правила обеспечения равных возможностей для инвалидов

Приняты резолюцией 48/96 Генеральной Ассамблеи от 20 декабря 1993 года

Обеспечение равных возможностей

24. Термин «обеспечение равных возможностей» означает процесс, благодаря которому различные системы общества и окружающей среды, такие как **обслуживание, трудовая деятельность и информация**, оказываются доступными всем, особенно инвалидам.

Правило 1. Углубление понимания проблемы

Государствам следует принять меры для углубления понимания в обществе положения инвалидов, их прав, потребностей, возможностей и их вклада.

Правило 4. Вспомогательные услуги

1. Государства должны обеспечить предоставление вспомогательных устройств и оборудования, индивидуальной помощи и услуг переводчика с учетом потребностей инвалидов, поскольку эти меры играют важную роль в создании равных возможностей.

4. Государствам следует признать, что все инвалиды, которые нуждаются во вспомогательных устройствах, должны иметь возможности, в том числе финансовые, чтобы ими пользоваться. Это может означать, что **вспомогательные устройства должны предоставляться бесплатно или по такой низкой цене, которая будет доступна** инвалидам или их семьям.

6. Государствам следует поддерживать разработку и внедрение программ оказания индивидуальной помощи и услуг по языковому переводу, особенно

лицам с тяжелой и/или множественной формой инвалидности. Такие программы могли бы повысить уровень участия инвалидов в повседневной жизни, в домашних делах, на производстве, в школе и в проведении досуга.

Правило 5. Доступность

б) Доступ к информации и коммуникациям

7. Следует позаботиться о том, чтобы язык жестов применялся для обучения глухих детей, в их семьях и общинах. Следует также предоставлять услуги по сурдопереводу, с тем чтобы способствовать общению глухих с другими людьми.

Правило 19.

Подготовка персонала

1. Государствам следует обеспечить, чтобы все органы, ответственные за предоставление услуг инвалидам, осуществляли должную подготовку своего персонала.

3. Государствам следует по согласованию с организациями инвалидов разрабатывать учебные программы; инвалиды следует приглашать участвовать в осуществлении учебных программ для персонала в качестве преподавателей, инструкторов или консультантов.

Конвенция о правах инвалидов

Принята резолюцией 61/106 Генеральной Ассамблеи от 13 декабря 2006 года

Ст. 21. Свобода выражения мнения и убеждений и доступ к информации

Государства-участники принимают все надлежащие меры для обеспечения того, чтобы инвалиды могли пользоваться правом на свободу выражения мнения и убеждений, включая свободу искать, получать и распространять информацию и идеи наравне с другими, пользуясь по своему выбору всеми формами общения, включая:

б) принятие и содействие использованию в официальных сношениях: жестовых языков, азбуки Брайля, усиливающих и альтернативных способов общения и всех других доступных способов, методов и форматов общения по выбору инвалидов;

е) признание и поощрение использования жестовых языков. ■

La Hanul Morții

PAVEL PĂDURARU,
ZIARUL „TIMPUL”

EPISODUL ZERO - [HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=C9EYAG8zCES](https://www.youtube.com/watch?v=c9EYAG8zCES)

EPISODUL UNU - [HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=JVCMD0HL8GI](https://www.youtube.com/watch?v=JVCMD0HL8GI)

Marginalizați pentru că sunt speciali

AUTORI: OLGA CEAGLEI, ARIADNA URSACHI
CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE

Un nou an școlar bate la ușă, iar instituțiile de învățământ își pregătesc sălile de clasă pentru a primi elevii. Însă câte dintre acestea sunt gata să accepte fără a sta pe gânduri și copii cu deficiențe fizice sau mentale? Câți dintre părinți înțeleg că trebuie să-și dea copilul la o școală obișnuită? Și cât de pregătită este comunitatea să recunoască drepturile acestor categorii de persoane?

Satul Peresecina din raionul Orhei este una dintre primele localități din Republica Moldova în care atât grădinița cât și școala acceptă și copii cu deficiențe fizice sau mentale. Primii copii cu cerințe speciale (CES) au fost integrați în aceste instituții încă în anul 2005, iar rezultatele se fac vizibile abia acum.

Acest lucru nu ar fi fost însă posibil fără implicarea comunității și sprijinului organizațiilor neguvernamentale. Asta pentru că acum nouă ani în țara noastră nu exista nicio lege care să oblige instituțiile să accepte acești copii. Marginalizați și ferți de ochii lumii, singura soluție în cazul lor erau școlile speciale și internatele.

Maria Leahovici, mama unui băiat de 21 de ani din satul Peresecina povestește că a parcurs un drum deloc ușor până să își vadă feciorul integrat în comunitate. „Am un copil cu retard mental. L-am dus la școala internat, pentru că la școală nu era accept. Când l-am adus de la internat parcă era un urs scos din cușcă”, povestește femeia.

Acum băiatul ei este independent și asta datorita faptului că familia a luat decizia de a-l scoate din internat și de a-i oferi o educație în cadrul Asociației de sprijin a copiilor cu handicap fizic din Peresecina.

Și-au schimbat locul de trai pentru a-și da copilul la grădiniță

La 1 septembrie, Marcel Lupan, va merge pentru prima dată la școală și va fi cel de-al 29-lea elev cu CES acceptat de instituție. „Noi, ca părinți, vrem ca și copilul nostru să învețe la școală, indiferent dacă merge pe picioarele lui sau în scaun rulant”, spune mama băiatului, Larisa Lupan.

La vârsta de 10 luni, Marcel Lupan a fost

diagnosticat cu paralizie cerebrală infantilă. În timpul nașterii, copilul a suferit o asfixie care i-a afectat mai multe părți ale creierului, responsabile de funcțiile motorii.

Copilul este dependent de scaunul rulant, nu-și poate folosi mâinile, iar pentru că i-au fost afectați mușchii faciali, nu poate mesteca și nici vorbi. În cei trei ani de grădiniță Marcel a înregistrat progrese vizibile. Este un băiat zâmbitor, sociabil și a învățat să comunice cu ajutorul privirii.

Pentru a-și da copilul la o instituție preșcolară obișnuită, părinții au fost nevoiți să-și schimbe locul de trai în satul Peresecina, raionul Orhei, aflat la o distanță de aproape 50 de kilometri. Asta deoarece în localitatea de baștină, satul Țipala din raionul Ialoveni, nici grădinița și nici școala nu erau pregătite să-l accepte pe Marcel.

Până a fi înscris pe lista de elevi, copilul a trecut printr-o evaluare amplă, care a permis profesorilor să întocmească un plan individualizat în baza căruii urmează să studieze la școală.

Profesoara, care a participat la evaluarea băiatului, recunoaște că inițial a avut dubii și nu era sigură că acesta va face față cerințelor școlii, în condițiile în care este dependent de scaunul rulant și are deficiențe în vorbire. „La început stăteam pe gânduri. Ulterior, după ce l-am cunoscut mai îndeaproape am decis că trebuie să vină și am găsit niște modalități de a lucra în echipă”, povestește Elena Pruteanu, cadru de sprijin, Liceul Teoretic „Alexandru Donici” din satul Peresecina.

Nu toți părinții, însă, aleg să-și dea copilul la o școală obișnuită. Cei mai mulți dau vina pe faptul că școlile încă nu sunt pe deplin adaptate ca să lucreze cu această categorie de copii. „Părintele are temerea că își va da copilul la școală și va fi pus în ultima bancă. I se va da o foaie și un creion colorat și i se va spune, fă ce vrei numai nu încurca celorlalți să învețe”, explică printr-un exemplu atitudinea unor părinți Valentina Chicu, șefa direcției învățământ preuniversitar din cadrul Ministerului Educației.

Acces limitat cu rampe de formă sau lipsa lor

Chiar dacă de 10 ani grădinița din Peresecina acceptă și copii cu dizabilități, clădirea

instituției nu este pe deplin adaptată. Deși există o rampă de acces la intrare, aceasta nu corespunde normelor, fiind destul de abruptă, nu are bară de susținere, iar pe timp de iarnă sau ploaie este alunecoasă.

Mai mult decât atât, accesul până la această rampă este anevoios din cauza treptelor neadaptate din curtea instituției.

Directoarele grădiniței din satul Peresecina recunoaște că mai sunt multe probleme, dar că are nevoie de resurse financiare pentru soluționarea lor. Pe lângă lipsa accesului, șefa instituției vorbește și despre salariul foarte mic al personalului grădiniței, care trebuie să facă față unui volum mare de muncă. O problemă la fel de gravă este că unii angajați ai grădiniței continuă să se opună reformei de incluziune a copiilor cu nevoi speciale. „Unii colegi nu acceptă pe deplin aceste schimbări și asta deși pe parcurs am organizat mai multe activități instructive - mese rotunde, seminare”, explică directoarele grădiniței, Zinaida Fratea.

Prima în clasă la învățătură

În aceeași localitate, satul Peresecina, am întâlnit-o și pe Iulia, o fetiță de 9 ani. Copila, care este țintuită într-un scaun rulant, este eminentă clasei, având cea mai bună reușită la învățătură.

Iulia are o afecțiune numită în popor „boala oaselor de sticlă”. „La opt luni, a avut prima factură, la un an – a doua, după care i s-a pus diagnosticul osteogeneză imperfectă. Orice mișcare bruscă este urmată de o fractură. Iulia are până în prezent vreo 50 de astfel de fracturi. Operații are șapte”, ne spune Uliana Leahovici, mama Iuliei, care este mândră ca în ciuda problemelor de sănătate fata ei are succese mari la școală.

Atitudinea localnicilor față de problemele de sănătate ale Iuliei nu a fost întotdeauna una înțelegătoare. „Cineva crede că Iulia nici nu poate vorbi dacă stă în scaun cu rotile”, adugă mama fetei.

Discriminează nu doar oamenii de rând, dar și reprezentanții instituțiilor statului. „Când vine asistentul social el nu vorbește cu copilul, dar cu mama. De ce? Trebuie să comunice cu copilul. Să-l întrebe ce nevoi are, cum se simte”, punctează doamna Leahovici.

Serviciul „Asistentul Personal”, nefuncțional

De la începutul anului trecut a intrat în vigoare Serviciul Social „Asistentul Personal”, iar părinții copiilor cu dizabilități pot aplica pentru această funcție. „Serviciul de

asistență personală servește mai multor scopuri de incluziune socială și suport pentru persoanele cu dizabilități, dar de asemenea, rezolvă și o problemă de angajare a părinților acestor copii”, susține Arcadie Astrahan, consultant PNUD în drepturile omului, sănătate și dizabilități.

Deocamdată, însă, puțini părinți sunt angajați de stat în calitate de asistenți personali, asta deoarece puține cereri sunt aprobate. „Legea există, dar nu funcționează. Din toți părinții pe care îi cunosc, niciunul nu este încadrat în această muncă”, mărturisește Uliana Leahovici. Femeia ar vrea să fie angajată în calitate de asistent personal al fiicei sale pentru un salariu de 1200 de lei, dar nu înțelege de ce, în acest caz, statul îi va lua cei 500 de lei din pensia copilului și așa destul de mică, de numai 800 de lei.

„Când am dat copilul la școală, era o rampă și atât”

Părinții Iuliei și-au dat fetița la școală din sat chiar dacă instituția nu era pe deplin pregătită să accepte un copil în scaun cu rotile. „Când am dat copilul la școală, era o rampă și atât”, își amintește mama Iuliei.

Acum adolescenta frecventează și cursurile din cadrul clasei incluzive, care se află în incinta Liceului „Alexandru Donici”. Pentru a ajunge aici, eleva trebuie să traverseze strada națională, intens circulată, care desparte blocul claselor primare de cel al claselor liceale.

În clasa incluzivă o întâmpină profesora Elena Pruteanu, care este și cadrul de sprijin pentru copii cu nevoi speciale. Clasa a fost înființată în 2008, iar la începutul activității acesteia nu a fost ușor. Și asta din cauza că unii dintre profesori s-au opus și nu erau de acord să accepte și să lucreze cu acești copii, care în procesul de studiu au nevoie de o abordare individuală. „O parte din profesori ne-au susținut, alții însă nu că nu ne-au susținut, dar nu ne-au înțeles corect”, povestește Elena Pruteanu.

Excluziunea e discriminare

Excluziunea sau neacceptarea copiilor cu nevoi speciale din societate, în general, și de instituțiile de învățământ, în particular, este discriminare. De acest lucru ne atenționează experții internaționali. „Discriminarea se manifestă printr-un tratament negativ al unor persoane, bazate pe niște criterii de comportament. Școala este importantă, deoarece educația este locul de unde își are începutul acest fenomen”, explică Claude Cahn, Consultant în drepturi

rile copiilor în oficiul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului.

Educația incluzivă este în prezent una din prioritățile Ministerului Educației care de rând cu organizațiile neguvernamentale depun eforturi pentru a integra copiii cu nevoi speciale în școlile obișnuite din comunitate. Sunt unele rezultate, însă mai sunt încă multe de făcut.

În opinia experților incluziunea copiilor cu dizabilități trebuie să aibă continuitate începând de la grădiniță, facultate și până la încadrarea în câmpul muncii. Un rol aparte îl au și părinții, de rând cu asistenții sociali și cadrele didactice, dar și fiecare membru al societății. „Reforma sistemului educațional în ceea ce privește crearea școlilor incluzive nu va avea succes atâta timp cât atitudinea profesorilor, asistenților sociali și a comunității în general nu va fi schimbată”, susține Daniela Mămăligă, reprezentanta asociației „Parteneriate pentru fiecare copil”.

Integrarea copiilor cu nevoi special în instituții de învățământ nu este altceva decât respectarea drepturilor acestor

categorii de copii, iar pașii pe care îi face Republica Moldova în această direcție sunt din ce în ce mai vizibili, spun experții internaționali. „Există politici din ce în ce mai interesante și bine construite, care sunt menite să lupte în general cu discriminarea, și, în special, în sfera educației”, conchide Claude Cahn.

La începutul acestui an, fiecare raion din republică a constituit un fond special pentru educația incluzivă. În acest scop, autoritățile au alocat circa 2% din bugetul local. În prezent numărul copiilor cu nevoi special din instituțiile de învățământ a depășit cifra 4000. ■

ARTICOLUL A FOST REALIZAT ÎN CADRUL CAMPANIEI „JURNALIȘTII PENTRU ȘANSE EGALE ȘI DIVERSITATE”, DESFĂȘURATĂ DE CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE CU SUPORTUL PROGRAMULUI EGALITATE ȘI PARTICIPARE CIVICĂ AL FUNDAȚIEI SOROS-MOLDOVA. INSTITUȚIA FINANȚATOARE NU INFLUENȚEAZĂ ÎN NICIUN FEL SUBIECTUL ȘI CONȚINUTUL INVESTIGAȚIILOR PUBLICATE.

Ghetoul din centrul Chișinăului

**AUTORI: OLGA CEAGLEI, ARIADNA URSACHI,
CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE**

În ultimii trei ani, Primăria municipiului Chișinău a repartizat cu titlu gratuit mai multe terenuri pentru construcția unor complexe locative cu apartamente la preț redus pentru parlamentari, judecători sau procurori. În același timp, autoritățile municipale nu au rezervat niciun lot pentru ridicarea măcar a unui bloc social pentru familiile sărace. În timp ce unii dintre cei mai bogați funcționari au cerut și au obținut apartamente ieftine, deși locuiesc în vile de milioane, alte peste 10 mii de familii extrem de sărace sunt ignorate de autorități.

Chiar în centrul Chișinăului, pe strada Mihai Eminescu, în curtea Colegiului Național de Coregrafie am dat de un bloc unde șapte familii trăiesc în condiții greu de imaginat. Își duc traiul de pe o zi pe alta în camere ce nu depășesc 11 metri pătrați. Nu au apă, canalizare, iar grupul sanitar comun este infect și nefuncțional. Cele șapte familii împart un spațiu total de 57 de metri pătrați și pentru că nu au reușit să-l privatizeze riscă să rămână pe drumuri.

Locuiesc în podul Colegiului Național de Coregrafie

Soții Ion și Claudia Jacota și cei doi copii mici ai lor se înghesuie într-o încăpere

întunecoasă de numai nouă metri pătrați, fără fereastră, situată în podul Colegiului Național de Coregrafie. Acest spațiu, care cu greu poate fi numit locuință, le-a fost repartizat acum 25 de ani, cu titlu de apartament de serviciu. Oamenii au sperat, până în ultimul moment, că li se va oferi apartamentul promis, dar s-au ales doar cu spațiul unui depozit. „Aceste spații sunt, de fapt, niște depozite, lucru indicat și în documente, dar ei (autoritățile) le-au transformat în apartamente”, povestește Ion Jacota.

Deși asistenta socială spune că a vizitat și vecinii familiei Jacota, aceștia susțin că nici nu cunosc cum arată la față asistenta socială. „Asistenta socială nu a venit niciodată să vadă cum trăiesc oamenii, cum se descurcă”, spune Angela Talpă, mama a unui copil de aproape un an. Nici vecina ei, Svetlana Jacota, nu știe despre serviciile sociale de care ar putea beneficia și de care are atât de mult nevoie.

Iurie Gorșcov, directorul Colegiului, știe despre condițiile în care locuiește familia Jacota și vecinii ei. El afirmă că deși a cerut să li se acorde acestor familii un loc de trai decent, problema a fost trecută cu vederea. Directorul susține că încă în 1991, când au fost transferați în această clădire, primul lucru pe care l-a discutat cu responsabilii de

la Ministerul Culturii a fost problema locului de trai al celor șapte familii. „Din păcate, nu s-a făcut nimic. Dar oamenii sunt oameni, iar eu nu o să-mi permit niciodată să-i alung. Cineva locuiește în vile de milioane, dar acești sărmani stau în condiții inumane. Eu consider că pentru stat nu trebuie să existe bogați și săraci. Toți sunt cetățeni ai Republicii Moldova”, susține Iurie Gorșcov. Pe de altă parte, se pare că nici clădirea colegiului și nici spațiile în care locuiesc aceste familii nu au un proprietar, lucru confirmat de datele cadastrale și de auditul Curții de Conturi efectuat anul trecut. Aceasta îngreunează și mai mult situația.

Asistenta socială spune că nu are soluții

Și asistenta socială de sector, care își are biroul la nici cinci minute de mers, vizavi, pe strada București, știe despre situația acestor familii și sărăcia în care locuiesc, dar spune că problema spațiului de locuit nu ține de responsabilitățile direcției.

„E o sărăcie absolută. M-am întrebat de multe ori cum pot trăi într-o asemenea încăpădere. Noi încercăm să-i ajutăm cât putem, dar direcția noastră nu oferă spațiu locativ”, explică asistenta socială a sectorului Centru al capitalei, Ludmila Tighineanu. Funcționara mărturisește că astfel de insulițe de

sărăcie, adevărate ghetouri, pot fi întâlnite la tot pasul. Spune că pe fiecare stradă a sectorului Centru sunt cel puțin 2-3 familii care nu pot scăpa de mizerie.

Din cele 7 familii, doar soții Jacota beneficiază de ajutor social, chiar dacă și celelalte o duc foarte greu, deoarece doar această familie a solicitat ajutor. Totuși, chiar dacă beneficiază de sprijin din partea statului, Ion și Claudia au zile în care nu au ce le da de mâncare celor doi copii ai lor.

Deși asistenta socială spune că a vizitat și vecinii familiei Jacota, aceștia susțin că nici nu cunosc cum arată la față asistenta socială. „Asistenta socială nu a venit niciodată să vadă cum trăiesc oamenii, cum se descurcă”, spune Angela Talpă, mama a unui copil de aproape un an. Nici vecina ei, Svetlana Jacota, nu știe despre serviciile sociale de care ar putea beneficia și de care are atât de mult nevoie.

Indiferența sau neputința responsabililor de la primărie?

Oamenii povestesc că au mers după ajutor și la primărie, unde au fost tratați cu indiferență. „Nu vor nici să te primească, sunt agresivi. Vrei să le explici, dar ei nici nu doresc să asculte”, povestește Claudia Jacota. Pe de altă parte, reprezentanții primăriei, responsabili de repartizarea spațiului de locuit, consideră că situația celor șapte familii nu este foarte gravă, în condițiile în care au, totuși, un acoperiș deasupra capului. „Nu sunt numai ei. Mai sunt orfani, care se întorc din orfelinate și nu putem să le oferim un loc de trai din simplul motiv că nu se construiește acum niciun bloc social. Din câte știu, bani pentru construcția unor locuințe sociale nu s-au repartizat”, susține Elena Enachi, șef interimar al Direcției generale locativ-comunale, care precizează că aceste familii ar fi avut o șansă să-și îmbunătățească condițiile de trai, dacă numele lor ar fi fost în capul listei persoanelor care au nevoie de un loc de trai, întocmită de pretură.

„Nu sunt numai ei. Mai sunt orfani, care se întorc din orfelinate și nu putem să le oferim un loc de trai din simplul motiv că nu se construiește acum niciun bloc social. Din câte știu, bani pentru construcția unor locuințe sociale nu s-au repartizat”, susține Elena Enachi, șef interimar al Direcției generale locativ-comunale. Iar Svetlana Chifa, șefa Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului, spune că nu cunoaște cazul.

Direcția pentru protecția copilului nu cunoaște cazul

În toți acești ani, în aceste familii s-au născut și cresc copii. Se joacă printre dărâmături fără ca autoritățile locale responsabile de protecția drepturilor copilului să cunoască condițiile sărăcicioase în care cresc aceștia. Svetlana Chifa, șefa Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului, spune că nu cunoaște cazul, dar promite că va investiga situația acestor copii. Pe de altă parte, Direcția condusă de Svetlana Chifa are un buget de 35 mii de lei, destinați pentru familiile social vulnerabile cu copii, bani suficienți pentru a ajuta doar cinci familii.

La rând de zeci de ani pentru un loc de trai

Mii de familii așteaptă de zece, douăzeci și chiar 40 de ani ca să le fie reparatizată un loc de trai, însă, se pare, doar cei din capul listelor întocmite de preturi mai pot spera că vor avea o casă dacă primăria va reuși, în cele din urmă, să construiască un bloc social și să își ia măsuri asigurătorii ca aceste apartamente să nu ajungă la polițiști și procurori, așa cum s-a întâmplat în cazul blocului social de pe strada Liviu Deleanu, care a fost dat în exploatare în 2011.

Apartamentele de aici nu au ajuns la persoane sărace pentru că pe aceste apartamente au pus ochiul polițiști și procurori. Aceștia au reușit să obțină în instanță aplicarea sechestrului după ce au dat în judecată primăria, solicitând repartizarea unui spațiu de locuit, fără să le pese că lasă pe drumuri familii cu mulți copii, orfani

sau persoane cu dizabilități. Elena Enachi, șefa Direcției generale locativ-comunale, nu cunoaște numărul polițiștilor și procurorilor care au pus mâna pe apartamentele săracilor, deoarece „nu există date centralizate”. Funcționara a precizat, însă, că în peste jumătate din cele aproape 200 de apartamente locuiesc oamenii legii.

Potrivit Dianei Gurschi, șefa Direcției asistență juridică, sunt peste 1000 de hotărâri ale instanțelor de judecată care obligă primăria să repartizeze spații de locuit polițiștilor, doar că autoritatea locală nu are capacitatea de a le pune pe toate în aplicare, pentru că nu dispune de apartamente libere.

Sărăcia și discriminarea merg mână-n mână

Reprezentanții organizațiilor neguvernamentale specializate în respectarea drepturilor omului consideră că sărăcia și discriminarea merg mână în mână. „Oamenii săraci sunt de foarte multe ori discriminați chiar de societate. Noi avem tendința să blamăm omul pentru situația în care este el, fără a ne gândi ce l-a adus la sărăcia aceasta extremă. Probabil, ați auzit de multe ori fraze de genul: de ce a născut opt copii și acum umblă și cere ajutor de la stat? Sau nu trebuia să divorțeze și acum avea și venitul soțului. Fără a înțelege care, de fapt, a fost cauza”, explică fenomenul Liliana Rotaru, președintele organizației „Copil-Comunitate-Familie”.

Potrivit raportorului special ONU privind sărăcia extremă și drepturile omului, Republica Moldova a înregistrat o reducere remarcabilă a sărăciei, de la 30 la sută în 2006 la aproape 17 la sută în 2012. Totuși, în opinia raportorului special ONU, corupția și neimplementarea politicilor sociale frânează scăderea nivelului de sărăcie a moldovenilor. Astfel, drepturi fundamentale ca dreptul la hrană și nutriție adecvată, la educație și la sănătate, dreptul la un trai decent sunt deseori încălcate, iar Republica Moldova rămâne în continuare cea mai săracă țară din Europa. ■

ARTICOLUL A FOST REALIZAT ÎN CADRUL CAMPANIEI „JURNALIȘTII PENTRU ȘANSE EGALE ȘI DIVERSITATE”, DESFĂȘURATĂ DE CENTRUL DE INVESTIGAȚII JURNALISTICE CU SUPTUL PROGRAMULUI EGALITATE ȘI PARTICIPARE CIVICĂ AL FUNDAȚIEI SOROS-MOLDOVA. INSTITUȚIA FINANȚATOARE NU INFLUENȚEAZĂ ÎN NICIUN FEL SUBIECTUL ȘI CONȚINUTUL INVESTIGAȚIILOR PUBLICATE.

XENIA IANIEVA

„Detenția”

[HTTP://WWW.AMNESTY.MD/MEDIA/1694/](http://www.amnesty.md/media/1694/)

Media: Emisiunea CARTA DREPTURILOR | 1 august 2014

EMISIUNEA CARTA DREPTURILOR. EPISODUL IV. DETENȚIA

„Dreptul la un trai decent”

[HTTP://WWW.AMNESTY.MD/MEDIA/CARTA-DREPTURILOR-EPISODUL-VI-DREPTUL-LA-UN-TRAI-DECENT/](http://www.amnesty.md/media/carta-drepturilor-episodul-vi-dreptul-la-un-trai-decent/)

Media: Emisiunea CARTA DREPTURILOR | 29 septembrie 2014

CARTA DREPTURILOR. EPISODUL VI. DREPTUL LA UN TRAI DECENT

www.amnesty.md/media/carta-drepturilor-episodul-vi-dreptul-la-un-trai-decent/

OLGA STĂVILĂ, RADIO MOLDOVA

„Femeile în politică”

[HTTP://WWW.TRM.MD/RO/LOC-DE-DIALOG/LOC-DE-DIALOG-DIN-4-SEPTEMBRIE-2014-PARTEA-1-A/](http://www.trm.md/ro/loc-de-dialog/loc-de-dialog-din-4-septembrie-2014-partea-1-a/)

„Femeile pe listele electorale”

[HTTP://WWW.TRM.MD/RO/LOC-DE-DIALOG/LOC-DE-DIALOG-DIN-4-SEPTEMBRIE-2014-PARTEA-A-2-A/](http://www.trm.md/ro/loc-de-dialog/loc-de-dialog-din-4-septembrie-2014-partea-a-2-a/)

„Discriminarea”

[HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=ID-5RYJHDJE](https://www.youtube.com/watch?v=Id-5RYJHDJE)

„Voluntariat”

[HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=CXDcvFecCqQ](https://www.youtube.com/watch?v=cXDcvFecCqQ)

Persoanele cu dizabilități vor să fie cetățeni cu drepturi egale în societate

TAMARA GREJDEANU,
RADIO EUROPA LIBERĂ

Un studiu proaspăt despre drepturile persoanelor cu dizabilități sugerează că legislația anti-discriminare face prea puțin pentru a contribui la integrarea socială a acestor persoane sau a le încuraja să-și apere drepturile în diverse instanțe. Studiul a fost realizat de Asociația Motivație, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene.

Pornind de la premisa verificată în repetate rânduri că situația persoanelor cu nevoi speciale nu are cum să se schimbe dacă ele însele nu o semnaleză, membrii

asociației „Motivație” au oferit cuvântul unui număr de 149 de persoane din diferite regiuni ale țării. Cei mai mulți dintre respondenții solicitați, trecuți de vârsta majoratului, au spus că li se încalcă dreptul la participare. Elena Rațoi, asistentă în cadrul proiectului, constată că implicarea lor în activități publice este împiedicată atât de bariere

fizice cât și de atitudine, persoanele cu dizabilități fiind percepute ca beneficiari și nu ca cetățeni cu drepturi egale în societate:

„Nu li s-a creat condiții accesibile pentru a ajunge în locurile în care ei au vrut sau au simțit o atitudine discriminatorie față de ei. Foarte multe persoane cu dizabilități au menționat faptul că societatea îi privește diferit și din acest motiv ei se simt izolați sau chiar excluși din activitățile sociale, deoarece lumea îi consideră persoane de mână a doua care doar solicită anumite ajutoare, însă nu pot oferi nimic în schimb.”

Respondenții au acuzat o inechitate în drepturi și atunci când apelează la servicii sociale, mulți au indicat că se simt excluși din programele de ajutor social. În opinia specialiștilor, dacă normele legislative din domeniu s-ar regăsi în practică, persoanele cu nevoi speciale nu ar mai întâlni dificultăți, însă nici ele nu sunt prea vocifere în a cere respectarea drepturilor lor.

Bunăoară, persoanele cu nevoi speciale pot să ceară sancționarea celor care nu au prevăzut măsuri de accesibilitate în clădiri sau la locul de muncă. Deocamdată însă, spune Elena Rațoi, nimeni nu s-a încumetat să lanseze asemenea sesizări:

„Nimeni din persoanele cu dizabilități nu a acționat vreodată în judecată împotriva încălcării unui drept al său. Or persoana nu are acces la serviciile juridice de calitate, ori pur și simplu nu cunoaște de ele. În Republica Moldova nu avem o practică judiciară în domeniul dizabilității care ne-ar permite să avem o bază, că avem persoane care se luptă pentru drepturile lor și există instituții ale statului care obligă alte organe să respecte aceste legi.”

Din iulie 2013, persoanele care cred că au fost discriminate, pe motiv de dizabilitate, de exemplu, pot depune o sesizare la Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării. Avocata Doina-Ioana Străisteanu spune că până acum au fost înregistrate 6 plângeri, majoritatea dintre ele având ca teme, neacceptarea persoanelor cu nevoi speciale în sistemul educațional:

„S-au adresat atât părinții copiilor cu dizabilități cât și înșiși minorii care au dizabilități, invocând că dizabilitatea devine un impediment pentru instituțiile școlare, cel mai des invocat în realizarea dreptului la educație. Astfel de cazuri evident că le rezolvăm, dăm decizii, formulăm recomandări și rămâne deja ca instituțiile vizate prin decizii să execute recomandările. Noi monitorizăm executarea evident.”

La colectarea datelor au participat 24 de persoane cu dizabilități. Realizatorii proiectului speră că aceștia vor deveni promotori regionali ai incluziunii sociale și vor monitoriza în continuare respectarea drepturilor lor. În cadrul acestui studiu, recomandările finale au fost formulate nu de specialiști, ci de participanți. Ei și-ar dori ca subiectele din presă, ce îi vizează, să prezinte mai multe istorii pozitive, informații care ar spulbera stereotipurile și nu doar subiecte în care persoanele cu dizabilități cer ajutor. ■

Elena Rățoi

Victimele torturii au învățat lecția revendicării drepturilor lor

Torționarii reușesc să scape deseori nepedepsiți sau se aleg cu sancțiuni prea blânde

AUTOR: TAMARA GREJDEANU
RADIO EUROPA LIBERA, 26.06.2014

Centrul pentru drepturile omului a prezentat azi statistici care arată că sesizările înregistrate de organele de drept în privința cazurilor de tortură s-au redus cu 26%. Relele tratamentele și condițiile inumane de detenție pe care le acuză frecvent cetățenii sunt și motivele pentru care Republica Moldova a obținut cele mai multe condamnări la CEDO, în primele cinci luni ale acestui an fiind pronunțate trei astfel de hotărâri.

La cinci ani de când activează Consiliul Național de Prevenire a torturii, specialiștii constată că victimele, în mare parte, au însușit lecția de revendicare a drepturilor lor, dovadă fiind numărul de plângeri în creștere depuse la

Curtea de la Strasbourg. Cu toate că tratamentele inumane nu mai sunt ferite de ochii lumii, torționarii reușesc să scape deseori nepedepsiți sau se aleg cu sancțiuni prea blânde, spune ombudsmanul Anatolie Munteanu. Avocatul poporului se referă la doar două cazuri în care polițiștii au primit pedeapsă cu privire de libertate, din 157 de cazuri în care a fost pornită urmărirea penală.

După mai multe vizite de monitorizare în locuri de detenție, **Anatolie Munteanu** a ajuns la concluzia că izolatoarele din comisarariate și penitenciare sunt încă

restante la capitolul combaterii torturii: „Toate aceste vizite ne-au permis nouă să identificăm un șir de probleme de sistem care într-un fel sau altul diluează din eforturile Republicii Moldova de a eradica totalmente acest flagel. Cetățenii noștri continuă să reclame abuzuri din partea polițiștilor atunci când investighează cazurile care le au în procedură. Vreau să vorbesc despre impunitatea prezentă până când încă în Republica Moldova.”

Procurorul **Ion Caracuian**, șef al secției combaterii torturii din cadrul Procuraturii Generale consideră totuși că în ultimii ani polițiștii nu mai recurg la rele tratamente atunci când vor să obțină probe sau mărturii. Iar condamnările la CEDO pe care le are Republica Moldova, spune el, ar fi mai degrabă o moștenire a dosarelor instrumentate până în 2009, întrucât în acești ani au fost operate schimbări legislative și instruirii constante, de natură să formeze toleranță zero față de tortură în rândul colaboratorilor de poliție:

„S-a stabilit obligativitatea procurorilor care investighează cazurile de tortură ca pe orice caz să fie numită expertiza psihiatrico-psihologică și respectiv sancțiunile pentru acțiunile de tortură s-au majorat chiar până la cele care sunt stabilite pentru omucidere. A fost exclusă aplicarea amnistiei și prescripției pentru infracțiunile de tortură, a fost exclusă aplicarea articolului 90 cu suspendarea condiționată. Noi, prin aceste modificări, tindem spre aceea ca să nu mai avem condamnări vreodată în genere, atât pe plan național, cât și pe plan internațional referitor la eficacitatea investigării cazurilor de tortură și rele tratamente.”

Avocații, la rândul lor, bat alarma că investigațiile cazurilor de tortură la nivel național se termină cel mai des cu suspendarea urmăririi penale iar probele care ar

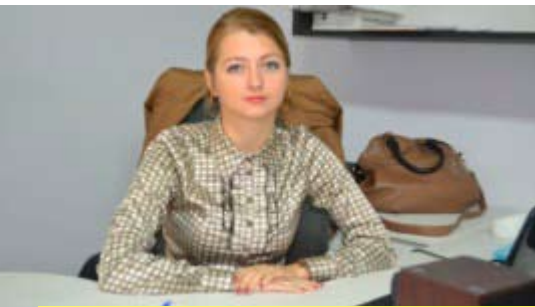

Anatolie Munteanu

Ion Caracuian

Veronica Mihailov-Moraru

incrimina polițiștii nu sunt colectate la timp. Experta **Veronica Mihailov-Moraru**, care a apărut în instanțe mai multe victime ale torturii, inclusiv pe dosarul 7 aprilie 2009, spune că dacă pe unele cauze dosarele au ajuns în judecată, în altele lipsește o reacție promptă și obiectivă:

„Încă persistă neîncrederea că victimele într-adevăr au fost maltratate și mai sunt încă probleme la nivel de procedură, ce ține de neasigurarea protecției acestora, uneori și de colectarea eficientă a probelor. O colaborare

avem cu secția de combatere a torturii, dar totuși multe din dosare sunt instrumentate la nivel de procuratură teritoriale. Și atunci când vorbim de procuraturile teritoriale, lucrurile nu s-au schimbat așa de mult, adică în continuare se tergiversează investigarea.”

Avocații victimelor susțin că la nivelul procuraturilor teritoriale ar exista un protecționism reciproc între colaboratori și din acest motiv nu toate dosarele sunt investigate după rigorile consfințite în legislație. Apărătorii sunt de părere că de cazurile de aplicare a rețelilor tratamente ar trebuie să se ocupe un organ separat, ferit de orice influențe, fără a implica procurorii teritoriali. ■

Sistemul de sănătate din R. Moldova și practica discriminării

Sunt frecvente cazurile când medicii dispun de pârghii instituționale pentru a refuza anumite intervenții medicale și în acest caz faptul discriminării nu poate fi demonstrat.

AUTOR: TAMARA GREJDEANU

RADIO EUROPA LIBERA, 25.09.2014

Activiștii pentru drepturile omului au atras atenția în multe rânduri că sistemul de sănătate din Republica Moldova este unul din domeniile unde se întâlnește cel mai des discriminarea, de pildă sub forma refuzului de a acorda asistență medicală romilor. Ce face statul pentru a elimina aceste năravuri?

Avocata Doina Ioana Străisteanu, membră a Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării

O confirmare a faptului că lucrătorii din domeniul sănătății își permit să discrimineze unii pacienți, fără a le asigura tratamentul adecvat sunt și o serie de decizii emise de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării. Experții au examinat cazul unei femei cu statutul HIV pozitivă, care a pretins că medicii au refuzat să îi acorde ajutor la naștere dar și a mai

multor persoane cu necesități speciale, internate în spitalele de psihiatrie. Avocata **Doina Ioana Străisteanu**, membră a consiliului spune că recomandările formulate nu sunt acceptate și chiar sunt contestate de Ministerul sănătății și administrațiile spitalelor:

„Dânșii consideră că pacienții din spitalele de psihiatrie nu suferă de abuzuri, așa cum noi am constatat și am sesizat Procuratura generală, secția anticorupție, că lor li se asigură toate cele necesare. Și asta contrar constatărilor Consiliului nediscriminare, că ei nu au ieșiri la aer liber, că ei practică să fie închiși. Spitalului de psihiatrie i-am recomandat să-și schimbe practica și să asigure acomodarea rezonabilă a dizabilității pacienților, și anume a specificului stării de sănătate pentru că ei sunt cu tulburări psihice.”

Doina Ioana Străisteanu constată că managerii spitalelor, dar și cei de la minister își argumentează pozițiile fără a avea o înțelegere a ceea ce este discriminarea sau pentru că nu vor să recunoască anumite lacune din sistemul medical.

O parte însemnată din plângerile cetățenilor ajung și la Ministerul sănătății. Din aceste considerente, în luna iulie a acestui an a fost instituită o comisie care să ia atitudine în cazurile semnalate de pacienți, cu tentă de discriminare. **Inga Pasecinic**, consultant în cadrul ministerului, spune că această structură este abia la început de cale și deocamdată sunt organizate instruirii pentru angajații medicali, care, nici în timpul studiilor universitare nu au avut un curs de nediscriminare:

„Se confundă foarte multe chestii, dreptul lezat încă nu înseamnă discriminare, adică ei nu au noțiuni elementare, de exemplu aceeași manageri de instituții medicale, uite că e discriminatoriu sau nu e discriminatoriu. Depinde și de nivelul de

cultură generală a omului, și de educație. Nu poți să vii odată și să îl faci să înțeleagă din prima că uite asta îi discriminare și asta nu este discriminare, trebuie de lucrat cu ei.”

Deși cele mai multe cazuri de discriminare au la bază criteriul de dizabilitate sau etnie, experții constată că oricare pacient poate fi victimă, întrucât sistemul în sine are elemente discriminatorii. **Arcadie Astrahan**, fost consultant la Ministerul sănătății consideră că șirul de instruirii demarate pentru angajații medicali trebuie să fie orientat totodată spre responsabilizarea acestora, ca aceștia să înțeleagă că dreptul la sănătate este unul pentru toți:

„Persoana are petiția și neplăcerea și se jeluie pe încălcarea dreptului, neștiind că de fapt poate să fie victimă a discriminării. Și atunci sistemul să fie fortificat să identifice că nu este doar o încălcare

dar posibil și discriminare diferențiată, fiindcă persoana face parte dintr-un grup discriminat sau un grup protejat de discriminare. Este foarte clar când este vorba despre discriminare directă: nu te primesc la medic pentru că ești rom, alta-i atunci când vorbim despre discriminare indirectă, atunci când avem efect sistemic.”

Participanții la discuție, între care apărători ai drepturilor persoanelor HIV pozitive constată că sunt frecvente cazurile când medicii dispun de pârghii instituționale pentru a refuza anumite intervenții medicale și în acest caz faptul discriminării nu poate fi demonstrat. Iată de ce specialiștii propun ca remediile să fie aplicate nu doar pentru anumite persoane, prin instruirii, dar la nivel de sistem, prin intermediul unor politici eficiente din partea ministerului de resort. ■

Această publicație este editată de Asociația Presei Independente (API) cu suportul financiar al Civil Rights Defenders (Suedia) în cadrul Proiectului „Promovarea celor mai bune practici de reflectare a Drepturilor Omului în mass-media”.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorului.

